IACOBI SCHALLERI
S. S. THEOL. D. ET P. P. IN ACAD. ARGENT.
CELEBERRIMI

PARADOXON
DE
TORTVRA
IN CHRISTIANA REPVBLICA
NON EXERCENDA

Oder:

Daß die Tortur in Christlichen Republiquen nicht zu dulten sey?

Ob argumenti curiositatem ac raritatem denuo recusum.

LIPSIAE
APVD IO. CHRISTIANVM SCHROETERVM
A. O. R. M DCC XLII.

ΣΥΝ ΘΕΩ.

PARADOXON
DE
QUAESTIONE PER TORMENTA IN CHRISTIANA REPUBLICA NON EXERCENDA.

ALiter *JCti jus tractant, aliter Philosophi*, inquit Cicero 3. Offic. *illi, quatenus tenere manu res possunt: Philosophi, quatenus ratione & intelligentia.* Philosophus ergo, ubi rationes non invenit, suspendit judicium, aut disputando in utramque partem veritatem, quæ omnium disputationum finis esse debet, investigat. Occurrunt autem NEGATIVAM in partem rationes non contemnendæ.

§. I.

A SILENTIO SS. LITERARUM. Respublica Hebræorum satis feliciter administrata fuit a Mose, Josua, Samuele aliisque piis judicibus: sic & a Davide, Salomone, Josaphato, Hiskia, &c. & tamen ne vestigium quidem invenimus, sontes per Torturam quæsitos. Fuerat quoque *Populus duræ cervicis. Deut. 31, 27.* & vix hodie tanta perpetrantur scelera, quanta apud Prophetas leguntur.

Ad iſta tamen eruenda nulla fuit adhibita tortura: neque ullum deliquium paſſa eſt juſtitia. Deus ipſe, a quo omne judicium & juſtitia in terris, Politiam Judaicam propria ſapientia conſtituit, fuit Legislator, ſcelerum vindex acerrimus & indagator prudentiſſimus, nihil de tortura ſancivit. Niſi E. craſſæ alicujus ignorantiæ aut oblivionis Deum inſimulare velimus, ad minimum ſtatuemus, torturam non eſſe neceſſariam. In N. T. & primitiva Eccleſia itidem altum ſilentium. Imo Scriptura videtur improbare *Joh.* 19, 4. Pilatus Chriſtum flagellandum curavit; deinde foras adducens dicit: *Vide, adduco eum vobis foras, quod nullam in eo cauſam invenio.* Quæ verba non incommode ſic intelligi poſſunt. Adduco eum foras, & ne quidem per flagellationem, acre illud per torturam (ſpecies enim fuit Veteribus, ut mox patebit ex *Act.* 22, 24.) examen ullius criminis capitalis confeſſionem ab eo extorquere potui. At quis Chriſtianus Pilati proceſſum libenter imitaretur? Peccavit Pilatus extra controverſiam Chriſtum flagellando; vix autem peccaſſet, ſi quæſtio per tormenta licita fuiſſet. Dices: Non debuiſſet ad torturam procedere Pilatus. Reſp. At totius populi vox & fama communis eſt ſecundum quosdam ſufficiens indicium ad torturam: *eſt teſtimonium* apud Cic. Topp. cap. 5. Clarius exemplum occurrit in Paulo. *Act.* 22, 24. *Juſſit Tribunus Paulum duci in caſtra, edicto, ut in eum flagris inquiratur:* ἵνα ἐπιγνῷ, δι' ἣν αἰτίαν οὕτως ἐπεφώνουν αὐτῷ, *ut reſciret, propter quod crimen ſic clamarent adverſus eum.* At Paulus v. 25. proteſtatur, partim quod *ſit Romanus*, partim quod non liceat μαστίζειν ἀκατάκριτον, *indemnatum flagellare.* Fruſtra autem proteſtaretur, ſi jure licuiſſet ante dictam ſententiam ſuſpectos per torturam quærere. Patet quoque, fuiſſe quidem apud Gentiles Romanos torquendi conſuetudinem; ſed hanc, ut juri meliori obviantem, ab Apoſtolo Paulo correctam & ſi ante ſententiam exerceatur, repudiatam. Quid, quod & alterum, ſe ſc. civem Romanum eſſe, nobis præbeat argumentum. Si

enim

enim Respub. Romana stare potuit & supplicium capitis sumere de civibus suis, tortura non adhibita, cur non & in aliis casibus? Zepperus de LL. Mosaicis. l. 5. c. 10. in hæc verba erumpit. *Omnes in Imperio Romano Germanico Cives nunc Romani sumus; adeoque eodem adhuc gaudent privilegio & jure incarcerati, & de crimine aliquo suspecti redditi.* Frustra autem hæc intelliges sine profanarum literarum adjumentis. Livius l. 10. meminit legis Porciæ: *Porcia Lex sola pro tergo civium lata videtur, quod gravi pœna, si quis verberasset necassetve civem Romanum, sanxit. Valeria Lex, cum eum, qui provocasset, virgis cædi securique necari vetuisset.* Cæsar in Consultatione de Conjuratis apud Salust. Catilin. *Quamobrem in sententiam non addidisti, uti prius verberibus in eos animadverteretur? An quia Lex Porcia vetat?* Ipse Salust. Orat. in Ciceronem Ciceroni graviter objicit, quod cives Romanos Catilinæ socios indicta causa contra legem Porciam necasset. *Cum omnia judicia*, inquit, *omnes Leges in tua libidine erant: cum tu sublata lege Porcia, erepta libertate omnium nostrum, vitæ necisque potestatem ad te unum revocaveras.* Ipse Cicero pro Rabirio perduellionis reo, *Porcia Lex virgas ab omnium civium Romanorum corpore amovit.* Plinius l. 7. c. 43. de L. Corn. Balbo accusato refert, quod falso civitatem Romanam usurparet, cum peregrinus esset: ideoque *de iure virgarum*, quod in peregrinum, non civem erat, *in consilium missum.* Festus refert, illam legem Catonem *pro scapulis appellasse. Pro scapulis*, inquit, *cum dicit Cato, significat pro injuria verberum.* Quæ ineptissimus in his literis Paulus Diaconus addit, non est, quod attendamus. Cicero Orat. IV. Catilinaria etiam *Legis Semproniæ* mentionem facit de *Civibus Romanis* constitutæ, sc. ne quis Civis Romanus, injussu Populi, multaretur. Optime tamen & clarissime illa intelligi possunt ex Ciceronis Accusat. V. in Verrem. Inter alia capita accusationis erat, quod multos Cives Romanos virgis cæciderit, in eosque talia supplicia exprompserit, quæ

in convictos maleficii servos constituta sunt. *Non potes hoc negare*, inquit, *in foro Lilybæi, maximo conventu, C. Servilium Civem Romanum &c. ante tribunal, ante pedes tuos ad terram virgis & verberibus adjectum.* Retinenda enim putarunt Romani jura libertatis, non tantum Romæ, ubi Tribuni plebis, ubi cæteri Magistratus, ubi forum plenum judiciorum, ubi Senatus Autoritas, ubi existimatio Populi Romani: sed &, ubicunque terrarum & gentium violatum jus Civium Romanorum, statuerunt, id pertinere ad communem causam libertatis & dignitatis. In seqq. refert Gavii supplicium. *Repente Verres Gavium*, inquit, *proripi, atque in foro medio nudari, ac deligari & virgas expediri jubet. Clamabat ille miser, se Civem esse Romanum, &c. deinde jubet undique hominem proripi, vehementissimeque verberari. Cædebatur virgis in medio foro Messanæ Civis Romanus, cum interea nullus gemitus, nulla vox alia istius miseri, inter dolorem crepitumque plagarum audiebatur, nisi hæc:* CIVIS ROMANVS SVM &c. *O nomen dulce libertatis! O jus eximium nostræ civitatis! O Lex Porcia, legesque Semproniæ &c.* apud Ciceron. l. 10. Ep. 32. Asinius Pollio describit Fadii supplicium, qui frustra clamabat: CIVIS ROMANVS SVM. Atque hoc civibus Romanis datum erat privilegium; qui cives non erant, immunes non erant. Sicuti *Marcellus Consul colonis, quos Cæsar Novum Comum in Galliam deduxerat, civitatem ademit, & unum illius Coloniæ Decurionem, qui Romam venerat, virgis cæcidit: addens, hanc se ei inurere notam, quod Civis Romanus non esset. Plutarch. in Cæsar.* Interim tamen, si capitaliter a Populo, Senatu aut Principe damnati erant, virgis ante cædebantur, vel flagellationem subibant, tanquam civitatem hoc modo amittentes, qui illam habebant, & ingenuitatem ac libertatem. Ita Nero cum hostis a Senatu judicatus erat, & ut puniatur more majorum, interrogavit, quale id genus esset pœnæ, responsum est: *nudi hominis cervicem furcæ inseri, corpus virgis ad necem cædi.* Sueton. in Neron. c. 49. Galba

quo-

quoque Tutorem, quod pupillum, cui ſubſtitutus hæres erat, veneno necaſſet, cruce affecit: *implorantique leges & Civem Romanum teſtificanti, &c.* multo præter cæteras altiorem ſtatui crucem juſſit. Id in Galba. c. 9. Extra hunc caſum, Civis Romanus *verberibus cædi vel ſtrangulari non poterat; neque fas erat in eum animadverti, injuſſu Populi*, ut pluribus probat Briſſon. l. 1. ſelect. ex jure Civil. antiq. c. 13. Atque hoc eſt, quod Paulus dicit, ſe civem Romanum & indemnatum flagellari.

Dices: Indemnatus ideo tantum dicitur, non quod torturæ non ſint licitæ; ſed tantum, quia Tribunus egit contra jus commune & ordinem judiciorum. *Iudicia enim criminalia non debent incipere a quæſtionibus & Tormentis, ut docent ICti, ſed tum demum, ſi de facto conſtet & maleficium ſit certum.* Tribunus autem propter inconditum clamorem & tumultum factum nondum cognovit. Reſp. 1. At dantur caſus, ubi ad torturam procedunt, licet de facto certo non conſtet. E. g. in Latronibus, ſi cadavera peremtorum abſcondunt aut in flumen projiciunt. Si crimen furti, crimen adulterii eſt aliquando difficillimæ probationis, ideoque ſæpe, ſi de facto conſtet ſaltem per conjecturas & præſumtiones, puta per famam, ad torturam procedit judex. Idque etiam cautum videtur in ordinatione Criminali Caroli V. Imp. art. 6. Erat autem h. l. fama & vox publica cum tumultu; ubi non videtur hic Tribunus plane contra ordinem juris egiſſe. 2 Vox ἀκατακρίτῳ non tantum ſignificat nullam facti certitudinem, ſed plus, & præſupponit, judicialem ſententiam nullam præceſſiſſe. Ut enim vox κατακρίνω, *contemno* præcipue in negotio forenſi, ut h. l. includit aliquam per ſententiam condemnationem: ita & ἀκατάκριτος eſt, in quem nulla lata eſt ſententia. Mulier *Joh. 8, 11.* in adulterio deprehenſa factum negare non poterat, neque tamen condemnatur a Chriſto. Chriſtus noluit ſententiam mortis in illam pronunciare, ut lapidaretur. Paulus E. ἀκατάκριτος iniquum judicavit virgis cædi & torqueri ante ſententiam.

Objiciunt quidam *Num. 5, 13. de potione amara exploratoria adulterii.* Resp. Forsitan sibi imaginantur, *achæmenidem aliquam radicem, quæ in vino potato, per cruciatus noxiis confessionem expressit*, ap. Plin. lib. 24. c. 17. 58. *noctu per varias Numinum imaginationes.* Ista potio nullam habeat convenientiam cum tortura civili. Nam 1. fœmina suspecta non ducebatur ad judicem secularem vel ad forum civile; sed in templum ad forum Ecclesiasticum & ad Sacerdotem. 2. *Nec modus* probationis erat *civilis*, aqua enim physica sua virtute uterum non scindebat, sed *miraculosus*; quem hodie imitari sine tentatione Dei non possemus. Sicuti etiam ista *probatio castitatis per ferrum candens* aut *duellum* recte ab Ecclesia sublata est. 3. Erat tantum in uno genere delicti sc. adulterii; non in omnibus. 4. Nec erat per modum quæstionis, sed pœnæ; qua statim ejusmodi mulier moriebatur. Sicut ergo Deus proper σκληροκαρδίαν Judæis concessit libellum repudii: ita & Zelotypia laborantibus subvenire voluit, non ex tribunali, sed miraculo extraordinario.

Ulterius objiciunt: Quamvis in V. T. non usitatæ fuerint torturæ; alia tamen fere consimilia media usurpabantur, & *sortes* in dubiis & occultis maleficiis, quorum autores ignorabantur, adhiberi solitas scimus. *Josuæ 7, 14. 1. Samuel. 14, 3. Jonæ 1, 7.* Resp. 1. Posito, sed non concesso; Interim illæ sortes non tantos in se continebant cruciatus corporis, ipsa pœna graviores, i. e. certas pœnas pro incerto adhuc scelere. 2. Pertinent hæc ad sortes *divinatorias*, quas in usu fuisse non statim ex h. l. probatur. Etiamsi quoque probaretur, licitas tamen fuisse, nuspiam apparet, nisi accesserit *Dei speciale mandatum* & certa sic promissio, Deum sortem directurum. Huc referimus 1. exemplum Achan *Josuæ 7, 14.* ubi Deus mandavit sortem, & hoc ipso promisit, se ita directurum, ut in eum vere cadat, qui quæritur. Neque tamen Josua sorte ista divinitus delinquentem monstrante contentus erat, sed insuper *vers. 16.* pro-

propriam a reo postulavit confessionem. 2. In Saulis facto circa eruendam transgressionem Jonatæ. *1. Sam. 14,38.* Chrysost. sane hom. 14. ad populum putat, sortes divinatorias illicitas fuisse, Dæmonemque instigasse Saulem, ut peccato peccatum addere, ac juramentum male conceptum pejus impleret parricidio Jonathæ. Neque multum ab hac sententia recedunt Veteres Theologi. *Osiander* in Paraph. *Josuæ exemplum, qui sorte peccatum Achan inquisivit, imitatur externe, sed non eadem pietate. Sunt enim hypocritæ sanctorum hominum simiæ.* Non igitur vult hoc exemplum cum facto Josuæ comparari. Ad preces ad Deum præmissas & eventum respondet *Brentius* hom. 47. p. 533 in h. l. *Oratio sonus est sine mente, & oris est locutio, non fidei precatio. Quid enim mirum, si hypocrita in piorum schola diu versatus, piorum etiam verba & orationes addiscat. Sed inquis, si hæc oratio sine fide est, qui fit, quod Dominus eam audiat? &c. Fecit Dominus, quod rectum erat, & effecit, ut Jonathas deprehenderetur, non quia Saul precatus est, sed quia alioqui, etiamsi nemo precetur, judicium sortis a Deo proficiscitur. Id quod perspicue indicat sors illa a nautis apud Prophetam Jonam missa, illic enim clamant quidem nautæ, sed ad Deos suos factitios, & nemo inter eos erat, præter Jonam, qui verum Deum coleret, &c. nihilominus tamen sors missa cecidit super Jonam.* Nautarum sors erat *divinatoria*, secundum plurimos Interpp. illicita: quod si Saulis sors cum hac conveniat, nihil impediet, quo minus hanc quoque divinatoriam & illicitam dicamus; non obstante, quod Deus hanc quoque sortem direxerit ad bonum. Nam & Nebucadnezaris Dæmoniacam sortem *Ezech. 21, 21.* direxit ita, ut Jerusalem puniretur. Etiamsi quoque omnia concederentur, tamen nil facerent ad rem. 1. Quia istæ sortes jactæ vel tractæ fuerunt peculiari vel mandato vel instinctu divino. At in Judiciis ordinariis Hebræorum tale mandatum non habuerunt, ut extraordinarias inquirendi vias tentarent. 2. Quia nullus erat, reus etiam præsumtus; effectus offensionis divinæ sc.

& silentii apparebat, delinquens plane ignorabatur, neque humana industria investigari poterat: at in torquendo jam præsupponitur reus ad minimum. 3. Immediate Deus offendebatur, non proximus. 4. In periculo bonum publicum concernente, non privatum unius vel alterius. 5. Extrajudicialiter in bello, non in ordinario fori processu. Nam humana & ordinaria Hebræorum judicia, uti non erant ordinata ad occulta judicanda, quæ Deus suo judicio reservavit; ita etiam non habebant vel mandatum tentandi miraculosas inquirendi vias, neque promissum alicujus miraculosæ manifestationis aut effectus. Hæc enim sortium communem rationem excedunt. Unde nullibi legimus, judicibus Hebræis sortes vel mandatas vel promissas, nisi forte *divisorias*. 3. Nautarum sors apud *Jonam c. 1, 7.* erat *divinatoria*, superstitiosa, illicita. Deus tamen illam, licet malam, ita direxit, ut Jonas reus deprehenderetur, culpam agnosceret, & ad Deum rediret. Simili modo direxit omnem superstitiosum Philistæorum *1. Samuel. 6, 9. Si,* inquiunt, *vaccæ arcam Domini vehentes ascendunt contra Bethsames; Deus Hebræorum hanc morborum plagam nobis inflixit.* Hieron. in h. l. Jonæ. *Fugitivus sorte deprehenditur non viribus sortium, & maxime sortibus Ethnicorum, sed voluntate ejus, qui sortes regebat incertas.* Non igitur credibile est, Judices Hebræos in suis judiciis sortibus usos ad scelera occulta eruenda. Quam ob causam etiam *sortilegia* pro furtis inveniendis in Jure Canonico severe prohibentur, & clerico transgredienti pœnitentia imponitur. *c. in talibus. X. de Sortilegiis.* Ratio peti posset. *ex c. sontes. 7. caus. 26. q. 5. Sortes, quibus cuncta vos in vestris discriminatis judiciis (quod Patres damnaverunt) nihil aliud, quam divinationes & maleficia esse decernimus. Quamobrem volumus illas omnino damnari, & inter Christianos ultra nolumus nominari, &, ne exerceantur, sub anathematis interdicto prohibemus. Deut. 18, 10.* omnes hæ ariolandi & augurandi artes, in quibus etiam Sortilegia continentur, cum *res furto oblatæ vel similia*, verba sunt Osiandri

dri super hunc locum, *indicantur*, prohibentur & omnibus interdicuntur. *Abominationes gentium* vocat Deus; apud quas sc. legimus *Sortes Lycias, Delias, Prænestinas, Antiatinas, &c.* Parum etiam ab ejusmodi differunt sortibus, *ferrum candens* vel *aqua fervens*, quæ in judiciis abesse debere, eleganti ratione ostendit Stephanus Papa 2. quæst 4. c. consuluisti. 20. in medio. *Ferri candentis vel aquæ ferventis examinatione confessionem extorqueri a quolibet sacri non censent canones: & quod Sanctorum Patrum documento sancitum non est, superstitiosa adinventione non est præsumendum. Spontanea enim confessione vel testium approbatione publicata delicta, habito præ oculis Dei timore commissa sunt regimini nostro judicare. Occulta vero & incognita illi sunt relinquenda, qui solus norit corda filiorum hominum.* Atque hæ rationes sine dubio etiam apud Hebræos validæ fuerunt: neque præsumendum, Judices ad occulta eruenda *sortibus* usos, quibus *temeritas & casus, non ratio aut consilium,* ut loquitur Cic. 2. de divinatione *inest.*

Aliter excipit Keckermannus, disp. 32. curs. Phil. q. 4. In vetusta illa Judaica Repub. simplicitas & ingenuitas major erat, utpote in qua homines unius naturæ ac gentis uniusque religionis conformiter vivebant, atque adeo in ea minor rerum confusio erat. Indeque instituta populi illius non adeo accommodata sunt ad Respubl. temporum horum, quibus & malitia & in omne scelus decuplo major libido, & ubi in una, non dico Regione, sed oppido, vico & pago cohabitant homines gentium diversissimarum, atque adeo etiam ingeniorum & morum: Ita ut omnino justitiæ administrandæ in tanta confusione longe difficilior ratio sit. Resp. 1. An major hodie malitia sit, quam Judæorum tempore, merito dubitare possumus, si conciones & querelas Prophetarum expendamus. Sedebat Populus Judaicus inter varias gentes, habebat ex illis servos & ancillas, mercimonia cum illis exercebat; hinc factum, ut vitia omnium vicinarum gentium paulatim attraxerit. Quoties enim legitur ambulasse secundum *viam gentium*, juxta *abominationes gentium.*

Hinc *Sadomitis tolorabiliores* assignat *pœnas* Salvator *Matth. 11, 24. & Jerem. 23, 14.* omnes comparat *Sodomæ incolis*; imo peccata Judæorum *majora* dicit, *quam Sodomorum Thren. 4, 6.* Clarissimus quoque locus extat *Ezech. 16, 48. seqq.* ubi Deus *Sodomæ & Samariæ* peccata *leviora* pronunciat, quam Judæorum. 2. Judæi fuerunt unius naturæ & gentis homines vix aliter, quam ut Tacitus Germanos, *in Germ. c. 2. n. 1.* credidit indigenas, minimæque aliarum gentium adventibus & hospitiis mixtos. Ut autem diversæ in Regno sunt provinciæ genio distinctæ: ita apud eos erant Tribus, quæ dialecto, ut Ephraimitæ *Jud. 12, 6.* differebant, ceu hodie superioris & inferioris Germaniæ incolæ; quin etiam genio & natura, quantum ex benedictione Jacobi *Gen. 49.* aliisque Populi Israelitici descriptionibus colligere est. Religione quoque post Salomonis tempora, discrepabant, & quamvis Hierosolymæ externus cultus fuerit retentus: tamen populus ad Idololatriam pronus peculiaria sibi faciebat sacra, *secundum numerum civitatum Dei tui &c. Jerem. 11, 13.*

§. II.

AB EXEMPLIS ALIARUM RERUMPUBLICARUM in regno Arragoniæ torturam ignotam esse, Gomesius testatur tom. 3. resolut. c. 13. a princ. ut & in Regno Angliæ. Thom. Schmith. l. 2. de Rep. Angl. c. 27. *Equuleo aliquem torquendum subjicere, ut inter confessionem crimen elicias, præter morem gentis Anglicanæ est, & servile aliquid sapit. Nam qua in re Reipubl. unquam inserviverit, qui membra sic protensa atque ultra justam mensuræ longitudinem producta habuerit? nam si insontem esse contingat, quæ par esse potest compensatio, ut illi de injuria satisfiat? si mori oporteat, quod genus feritatis est, ipsum prius excarnificare. Etenim expressa per tormenta confessio nihili æstimatur.* Cum autem Angli hi descendant a Germanis, verisimile est, Torturam non per multa secula apud Germanos quoque esse in usu. Lud. Vives comm. in l. 19. Augustini de C. D. c. 6. *Quomodo vivunt tam multæ gentes & quidem barbaræ, ut Græci Latinique putant, quæ ferum &*

imma-

immane arbitrantur, torqueri hominem, de cujus facinore dubitatur.

§. III.

A PRIMA ORIGINE. Quæstionem per tormenta plerumque Tyranni introduxerunt ad stabiliendam dominationem, & eruendos puniendosque, quos suæ Tyrannidi imminere suspicabantur. Polyd. Virg. *Nimrothum* primum inventorem facit l. 2. de rer. invent. cap. 3. Apud *Joseph. de imperio rationis.* Antiochus Epiphanes torturæ Judæos subjecit. In Romanam Civitatem ad Sextum Tarquinium Superbum, dignum scilicet Autorem, quem imitemur, respicere videtur Lud. Viv. in *August.* l. 19. de C. D. c. 6. & consentiit Gotfridus Viterbiensis Chron. part. 10. *Iste* sc. Tarquinius *prius excogitavit carceres, & omnia genera tormentorum.* At in nece Tarquinii Prisci ante Tarquinium superbum Parricidas tormentis admotos, & insidiarum Autores prodere coactos fuisse, constat ex Dion. Halicarnass. l. 3. in fine. Cicero in Partit. Orat. c. 16. *Atheniensium & Rhodiorum institutis accenset,* apud quos etiam liberi homines (id quod acerbissimum) civesque torquentur. At Atheniensium & Rhodiorum Respubl. erant imperfectissimæ, pluribusque vitiis laborabant.

§. IV.

A PROPORTIONE QVÆSTIONIS ET POENÆ. Ipsa ratio dictitat, quæstionis dolorem non debere majorem esse, quam dolorem pœnæ ordinariæ. At longe gravior est tormentorum dolor, quam si quis supplicio afficiatur, quod plerumque cito perficitur & stuporem sensuum secum trahit. Cassiodor. l. 3. Ep. 46. *gratius est, spem citæ mortis expetere, quam tormentorum crudelia sustinere: inter supremas enim anhelantis angustias, votum est potius perire, quam vivere.* Ludov. Viv. in *Augustini* l. 19. de C. D. c. 6. *Nos sic torquemus homines, ne insontes moriantur, ut magis eorum nos misereat, quam si morerentur: usque adeo graviora sunt sæpe tormenta, quam mors.* Etiamsi quoque exantlatis

constanter torturæ doloribus innocentes deprehendantur, non potest illis æquivalens fieri retributio; quippe membra omnia, artus, musculi, nervi luxati, fracti, ut per totam reliquam vitam miserrime vivant, ad omne genus vitæ & opificium inepti, & vita ipsa ipsis potius sit supplicium, cum mors fuisset solatium. Synesius sane Ep. 58. *feliciores prædicat, qui mortui fuerunt, quam qui tormentis male fuerunt liberati.* Ut E. recte judex in suppliciis, se non præcipitat, quia *pœna dilata exigi, exacta revocari non potest* Senec. 2. de Ira c. 23. Ita rectius tormenta intermittit, quia si quis innocens deprehensus sit, non patet ei ad pœnitentiam regressus. Addimus illud Quintiliani Declam. 18. *Unicum filium pater ignibus verberibusque interrogas, rogo, quid facturus, si pernegaverit? Vide licet ut laudes, deinde dimittas, ut amplectaris perusta vitalia, & laceri pectoris vulnera pietati rursus admoveas. Solus superest pudor homini, qui torsit unicum, ut torquere debuerit. Faciat necesse est, res ista te pessimum Patrem, & oderis oportet filium,* CUI SATISFACERE NON POSSIS. Dicunt quidem Patroni torturæ, reos ita torquendos, *ut vel innocentia, vel supplicio salvi sint:* sed modi isti homines torquendi vix tale quid admittunt: præcipue si tortura aliquoties repetatur. Claudimus hoc argumentum verbis Senecæ. l. 2. de benef. c. 5. *acerbissima crudelitas est, quæ trahit pœnam, & misericordiæ genus est, cito occidere,* quia tormentum ultimum finem sui secum trahit; quod antecedit tempus, maxima venturi supplicii pars est. Immisericordiæ E. genus est, minutis ictibus & longis torturæ cruciatibus homines dilacerare, sensum mortis præbere, non ipsam. Inter Caligulæ sævitiam refertur apud Suetonium, quod *non temere in quenquam animadverti passus sit, nisi crebris & minutis ictibus, perpetuo notoque præcepto: Ita feri, ut sentiat se mori.* Hieronymus tom. 1. in vita Pauli Eremitæ ab init. *Hostis callidus tarda ad mortem supplicia conquirens, animas cupiebat jugulare, non corpora. Et ut ipse, quia ab eo* (Decio Imp.) *passus est,*

Cyprianus ait, volentibus mori, non permittebatur occidi. Lucanus quoque in consuetudinem illam sævam invehitur.

- - *moremque nefandæ*
Dirum sævitiæ, pereuntis parcere morti.

Prudentius in Laurentio Martyre:

Perire raptim non dabo,
Vitam tenebo & differam,
Pœnis morarum jugibus,
Et mors inextricabilis
Longos dolores protrahet.

illi apud Petronium. *Si quid tristius paras, celerius confice, neque enim tam magnum facinus admisimus, ut debeamus torti perire.* Sensere sc. hi cruciatus, quibus sontes exercentur, ipsa morte acerbiores esse, & speciem crudelitatis ostendere. Inter alia Crimina Verri objecta Cicero Verr. 5. & hoc habet, quod liciti fuerint Parentes eum lictore, *ut uno ictu securis afferret mortem filiis suis. Quid dabis*, inquit lictor, *ne diu crucietur? ne sæpius feriatur? ne cum sensu doloris aliquo, aut cruciatu spiritus auferatur. Etiam ob hanc causam pecunia lictori dabatur. O magnum & intolerandum dolorem! O gravem acerbamque fortunam! non vitam liberorum, sed mortis celeritatem pretio redimere cogebantur Parentes. Atque ipsi etiam adolescentes cum Sestio de eadem plaga & de uno illo ictu loquebantur, idque postremo Parentes suos liberi orabant, ut, levandi cruciatus sui gratia, lictori pecunia daretur.* Ex quibus ulterius illud quoque deducimus, si species crudelitatis est, etiam meritos mortem, de quorum facinore jam constat, tam longis cruciatibus affligere; quid statuendum de torturis, ubi delictum nondum confessatum, sed per quæstionem demum inquirendum est. Neque abnuunt *Baldus & Paris de Puteo* apud Wesenbecium l. c. n. 5. *quæstionem corpus lacerare & ipsa fere morte duriorem esse*, & post n. 12. circ. finem *torturam sæpius repetitam non minorem pœnam esse re ipsa, quam cujuslibet pœnæ capi-*

capitalis. Si Tertullianum evolvamus ad Martyres, deprehendemus, Christianos Martyres non tam mortem exhorruisse, quam tormenta. Sed *mortis metus*, inquit, *non tantus est, quantus tormentorum.* Senserunt sc. mortem tolerabiliorem esse ipsis tormentis, maluisseque mori, quam torqueri. Idem Cyprian. asserit Ep. 53 ad Fortunatum de iis, qui per tormenta superantur, sc. *in prælio congressos & vulneratos, per imbecillitatem carnis, confessionis suæ coronam non potuisse perferre: maxime cum cupientibus mori non permitteretur occidi, sed tamdiu fessos tormenta laniarent, quamdiu non fidem, quæ invicta est, vincerent, sed carnem, quæ infirma est, fatigarent.* Simonides apud Ammian. Marcellin. l. 29. c. 9. *cum causam non ex veritate, sed quæsitoris nutu pensari sensisset, ultro fassus est crimen, morique maluit, quam torqueri:* ita & Maximus ibidem c. 10. rem audivisse & reticuisse confessus est, ideoque *capite truncatus, sensit docente periculo extremo, quæsitoris iniquitatem omnibus esse criminibus graviorem.* Addamus Synesium Ep. 58. *Horrenda ad carnificinam instrumentorum genera, quorum qui experimentum ac spectaculum morte prævenerunt, quique ante bello sublati sunt, ab iis, qui male liberati fuerunt, felices sunt prædicati.*

§. V.

A DEFECTU LIBERTATIS. Veritas sive consideretur ut *actus Justitiæ*, qualis illa, quæ judicialiter deponitur, sive ut *actus veracitatis* extrajudicialiter, debet profluere ex certa scientia & libera voluntate; alias actus virtutis non erit. At ejusmodi veritas, quam dolor tormentorum extorquet, neque ex judicio intellectus, utpote dolore turbato, neque ex voluntate libera proficiscitur; nisi forsan gratia Dei extraordinaria accedat: sicuti Augustinus l. 13 de C. D. c. 7 constantiam Martyrum *ad abundantiam gratiæ divinæ, ad opitulationem divinam*, non ad *vim* propriam refert. Ut ergo Judex si non ex certa scientia juris, sed vel ex amore aut odio procedit, etiamsi justam pronunciet sententiam, non

non tamen juste facit: ita & Veritas non pro veritate censenda, quæ dolore elicitur. Philotas apud Curtium doloribus impar Craterum compellat: DIC, QVID ME VELIS DICERE? Ita torti tormentorum tandem finem petentes, dicunt, quæ Quæsitores dici volunt. Pertinet huc locus Ciceronis Orat. pro Sylla; *tormenta gubernat dolor, moderatur natura cujusque tum animi, tum corporis, regit quæsitor, flectit libido, corrumpit spes, infirmat metus, ut in tantis rerum angustiis nihil Veritati loci relinquatur.* Recte prudens Minus ait: *Etiam innocentes cogit mentiri dolor.* Repugnat etiam principiis philosophicis in doctrina de actionibus ex metu Philosophus 3. Eth. 1. actus ex metu mixtos facit, qui non ex toto sunt spontanei, multo minus liberi & electitii: sed ex parte inviti. Hinc & actus ejusmodi ex metu gesti pro nullis habendi & rescindendi sunt. Vix autem gravior est metus aut cruciatus, quam qui per tormenta & quæstiones corpori infertur. Nobilis locus est caus. 15. quæst. 6. c. 1. *Si quandoque a Sacerdotibus & auctoribus Ecclesiæ quædam scripturæ quoque modo per metum aut fraudem, aut per vim extortæ fuerint, vel ut se liberare possint, quocunque ab eis conscriptæ, aut roboratæ sint ingenio, ad nullum ejus præjudicium, aut nocumentum valere censemus: neque ullam eos infamiam vel calumniam aut a suis sequestrationem bonis unquam, Deo Auctore, & sanctis Apostolis eorumque successoribus, sustinere permittimus. Confessio vero in talibus non compulsa, sed spontanea fieri debet. Omnis enim confessio, quæ fit ex necessitate, fides non est: Confessio vero in talibus non extorqueri debet, sed potius sponte profiteri. Pessimum enim est, de suspicione aut extorta confessione quenquam judicare, cum magis sit inspector cordis Dominus, quam operis. Non potest autem humano condemnari examine, quem Dominus suo reservavit judicio, &c.*

Quamvis autem non omnis metus hic intelligatur, sed talis, qui cadit in constantem virum: tamen omnium Canonistarum consensu *metus moris, & qui continet cruciatus*

corporis, sunt tales, qui virum constantem de statu suo dimovere possunt. conf. *Glos. ibid. Minutius Felix* circa finem, cum pueros & mulierculas Christianorum cum Mutio, Aquilio, Regulo comparasset, tandem ait, folio m. 26. *Nec intelligitis, o miseri! esse qui aut sine ratione velit pœnam subire, aut tormenta sine Deo* POSSIT *sustinere*. Sensit, tormenta ita esse comparata, ut constantiam humanam superent & non nisi divinitus inspirato robore sustineantur. Wesemb. c. l. n. 11. est ab eo inchoandum, qui timidissimus. Hunc enim facile Verum metu tormentorum dicturum. At quid si dicerem, timidissimum facile? falsum metu tormentorum dicturum? Ad minimum hanc veritatem non esse actum justitiæ.

Quis enim non moveretur ad atrocem istam tragœdiam, *cum intenduntur eculei, expeduntur pondera plumbea, cum fidiculis & verberibus, resultant omnia truculentæ vocis horroribus, inter catenarum sonitus, tene, claude, comprime, abde, ministris officiorum tristium clamantibus*, ut vel sola cogitatione animo repræsentata hominem interficere possent, ut saliam ibid. qui *cum de vinculis educitur audiendus, & calceo inserit pedem, quasi ruina incedentis immensi terroris repente perculsus animam, inter retinentium manus, efflavit.* Recte itaque Seneca. Ep. 12. *Plus agit tortor, quo plura instrumenta doloris exposuit.* SPECIE *enim vincuntur, qui patientia restitissent.* Nec minus Quintilian. declam. 18. *Omnium incertorum suspiciones pessime semper a corporibus incipiunt, nec bene de cujusquam moribus illam partem hominis interroges, quæ non animo sed dolore respondet*, & declam. 272. *ubi tantum robur animi, ubi tam firmam solidamque mentem, quæ non dolore vincantur, non ignibus cedat, non verberibus ingemiscat.*

§. VI.

A DEFECTU CERTITUDINIS. Per ejusmodi tormenta tam verum, quam falsum elici potest. Accidit enim ut quis victus doloribus crimen fateatur, quod non commisit.

misit. Hieronym. tom. 1. Ep. ad Innocent. memorat de muliere adulterii accusata cum juvene commissi a Marito. Juvenis tormentorum impatiens crimen, quod non patrarat, fassus est, ideoque occisus: mulier miraculo servata. Valerius Max. l. 8. c. 4. simile exemplum narrat de M. Agrii servo. Huc referimus Philotam apud Curtium VI. 21. de quo dubitatum, *verone an mendacio liberare se a cruciatu voluerit, quoniam & vera professis & falsis dicentibus idem doloris finis ostenditur*, & lib. 7. 2. 34. *Philotas ultimis cruciatibus victus, verane dixerit, quæ facta probari non poterant, an falsis tormentorum petierit finem, re quoque recenti, cum magis possit liquere, dubitatum est.* Recte Autor. 2. ad Herenn. cap. 1. putat, *dolori credi non debere, quod aliis alio reticentior sit in dolore, quod ingeniosior ad comminiscendum; Quod denique sæpe scire aut suspicari possit, quid quæsitor velit audire: quod cum dixerit, intelligit sibi finem futurum doloris.* Econtra evenit, ut quis crimen, de quo quærebatur, non fateatur, ut apud eundem Val. Max. c. *Fannii servus sexies tortus pernegavit.* Ita Fulvii Flacci servus *octies tortus nullum omnino verbum, quo Dominus perstringeretur, emisit.* Est sc. hoc, quod & Tacitus habet. H. l. 32. *contumax etiam adversus tormenta servorum fides.* ap. Ammian. Marcell. l. 29. c. 9. Pasiphilus *crudeliter tortus de statu robustæ mentis non potuit deturbari, ut Eutropium Asiæ Proconsularem in justo mendacio perverteret.* Clarissimus pro utraque parte extat locus apud Tacit. A. XIV. 60. 3. *Actæ de ancillis, sc. Octaviæ, quæstiones, & vi tormentorum victis quibusdam, ut falsa annuerunt, plures perstitere sanctitatem Dominæ tueri.* En quædam ad placitum locutæ vi tormentorum, sed mentitæ sunt: a reliquis nullis tormentis extorquere potuit, quod volebat judex. Recte iterum Cicero in Partition. c. 9. quæstiones removet, quod & dolorem fugientes muli in tormentis ementiti persæpe sunt, morique maluerunt falsum fatendo, quam vere inficiando dolore: multi etiam suam vitam neglexerunt, ut eos, qui his chariores, quam ipsi

ſibi eſſent, liberarent. Alii autem aut natura corporis, aut conſuetudine dolendi, aut metu ſupplicii, aut mortis, vim tormentorum pertulerunt. Alii ementiti ſunt in eos, quos oderant. Huc trahi poteſt quæſtio, quæ de conjuratione in caput Hieronymi Syracuſanorum Principis habita eſt. Theodorus comprehenſus, quamvis de ſe haud cunctanter omnia faſſus, ad indicandos conſilii ſocios Andronodoro datur torquendus: tandem omnibus intolerandis patientiæ humanæ cruciatibus laceratur: victum malis ſe ſimulans, avertit a conſciis in inſontes indicium: Thraſonem eſſe autorem conſilii, mentitur. Liv. l. 24. Valerius Max. l. 3. c. 3. explicat. Quin etiam ſatellitem, in quo totius dominationis ſumma, quaſi quodam cardine verſabatur, falſa criminatione inquinando, fidum lateri ejus cuſtodem eripuit: beneficioque patientiæ, non ſolum, quæ occulta fuerunt, texit, ſed etiam tormenta ſua ultus eſt. Quibus Hieronymus, dum inimicum cupide lacerat, amicum temere perdidit. Eodem modo Zeno Eleates a Phalari tortus, ut conſilii participes ederet, nec nominavit quempiam, ſed proximum quemque ac fidiſſimum tyranno ſuſpectum reddidit. ibid. conf. & Suidam, Laërt. Ciceronem 2. Tuſch.

Nec tantum innocentium hæc laus, ſed & conſcii ſceleris & ſontes adverſus tormenta contumaces ſunt. Confer in Tac. A. XV. 57. 2. exemplum Epicharis, *quam non verbera, non ignes, non ira eo acrius torquentium, ne a fœmina ſpernerentur, pervicere, quin objecta denegaret; torqueri & mori maluit, quam Quæſitori conſcios prodere.* Jungere huic Græcum poſſemus *Sambicum*, qui annum perpetuum exquiſitis cruciatibus eſt dilaceratus, inter quos & animam efflavit; nec tamen conſcios judici nominavit. Vid. Eraſmi Adag. Graviora Sambico. Applicemus huc, quibus fœminam illam tortam Seneca depingit. l. 2. controv. V. ut mariti ſecreta proderet. *Explicantur tyrannicæ crudelitatis adverſus infelicem fœminam apparatus, & alia inſtrumenta, virorum*

rum quoque animos ipsos visu frangentia, ad excutiendam muliebri pectori constantiam proponuntur: instat tam denunciationibus, quam tormentis tyrannus & minando torquet. Tacet. Videt intentum Tyranni vultum, videt oculos minaces, & tacet, &c. Cæduntur flagellis artus, verberibus corpus abrumpitur. Tacet &c. Vicerat sævitiam patientia, deerat jam sanguis, superabat fides. Illustratur quoque exemplo Cappadocum, qui a pueris se mutuo torquere equuleo solent, ut ad falsa se testimonia venundare possint: quemadmodum scribit vetus Persii Interpres in Sat. VI. item Zenonis Eleatæ, qui nullis potuit tormentis adigi, ut conscios delendæ tyrannidis indicaret apud Laërtium in vit. Seneca Epist. 78. cum multa contra dolorem disseruisset, tandem hoc quoque argumentum profert. Plus est *flamma sc. quam dolor, & equuleus, & lamina, & vulneribus ipsis intumescentibus, quod ille renovaret & altius urgeret impressum. Inter hæc tamen alius non gemuit: parum est, non rogavit: parum est, non respondit: parum est, risit, & quidem ex animo.* Cum Sylvanus Majestatis in Constantium Cæsarem commissæ accusaretur, Proculus inter ipsius familiares, homo gracilis & morbosus, eculeo cum admoveretur metuentibus cunctis, ne vi magna tormentorum, levi corpore fatigato, reos criminum promiscue citari faceret multos: contra quam speratum est, contigit. Is enim, inquit Ammian. Marcell. l. 15. c. 16. *quamvis ad confinia ipsa mortis vexatus, nec nominavit, nec prodidit aliquem.* Tertull. ad Martyr. cap. 4. & Apolog. circa finem meminit *meretricis Athenienfis, quæ consciæ conjurationis, cum propterea torqueretur a tyranno, & non prodidit conjuratos, & novissimi linguam suam comestam in faciem tyranni expuit, ut nihil agere se scirent, tormenta etsi ultra perseverarent.* Nomen meretrici fuit Leæna, de qua Plin. l. 7. cap. 23. Pausanias in Atticis. Plura exempla vide apud *Valer. Max. l. 3. c. 3.* de servo barbaro, qui Asdrubalem interemit; de Anaxarcho, ut & de homine agresti, qui L. Pisonem adortus est. ap. Tacit. IV. A. c. 45.

Atque ex hoc fundamento reſpondemus inſtantiæ Michaëlis Montani l. 2. des Eſſaias c. 5. qui putat, conſcientiam ſcelere gravatam vix parem eſſe doloribus ferendis, innocentiam contra ultro depoſcere tormenta. *ie penſe, ait, que le fondement de ceſte invention vient de la conſideration de l' effort de la conſcience.* &c. Reſp. non negamus, magnam vim ineſſe conſcientiæ: at præſentior eſt metus mortis, ſi fateatur. Externa enim quæ ſenſibus viciniora ſunt, fortius animum percellunt, quam quæ in mente hærent. Eſt autem *mors terribilium terribiliſſimum* 3. Eth. c. 6. & ſæpius conſcientiam ſuperat, ut homines id agant, quæ contra conſcientiam ſunt. Ratiocinatur enim cum iſto nebulone, cujus mentionem facit Marſil. c. f. repetit. 25. *melius eſſe millies torqueri, quam ſemel gulam frangi, illud damnum per Chirurgum curari poſſe, hoc nunquam.* πάντων τῶν δεινῶν ὁ φόβος μάλιστα καταπλήττει τὰς ψυχάς. *Metus inter omnes res terribiles maximo impetu animos percellit.* Xenoph. l. 3. Cyropæd. p. 67. Accedit dolor, qui non in animo, ut conſcientia, ſentiur, ſed corpore. *Anglis* inquit Schmith. de Rep. Angl. l. 2. c. 27. innatum eſt, ut mortem ſpernant, cruciatum non ferant, idcirco potius quidvis a ſe geſtum profitebuntur, etiam Patris ſui internecionem, quam ut cruciatui huic obnoxii amplius eſſe velint. Referre huc poſſemus *Epiſtolam Hieronymi tom. 1. ad Innocentium de muliere ſepties* icta Accuſata mulier a Marito adulterii cum juvene. Hic volens compendio mortis longos cruciatus vitare in ſemetipſum mentitus eſt. Mulier perſtitit negare. Utra pars bonam habebat conſcientiam. Sed altera impar doloribus, altera par fuit. Epiſtola prolixior eſt, quam ut deſcribenda ſit. Huc poſſemus adferre lapſos in primitiva Eccleſia, quibus ne optima conſcientia conſtantiam inſpirare potuit.

Ad Eccleſiaſticam hiſtoriam ſi nos conferre vellemus, plurima ex Euſebio aliisque adduceremus exempla S. S. Martyrum, qui nullis tormentis, quamvis crudeliſſime lacerati, compelli potuerunt ad id, quod judices deſiderabant.

bant. Ipſe Plinius, Ethnicus Epiſt. 97. teſtatur, *nihil cogi poſſe, qui ſunt revera Chriſtiani.* Cyprianus Sermon. 5. de lapſis. Non præſcripta exilia, non deſtinata tormenta, non rei familiaris damna & corporis ſupplicia terruere. Id. Ep. ad Martyres. *Toleraſtis usque ad conſumationem gloriæ duriſſimam Quæſtionem, nec ceſſiſtis ſuppliciis, ſed vobis potius ſupplicia ceſſerunt. Finem dolorum, quem tormenta non dabant, coronæ dederunt. Laniena gravior ad hoc diu perſeveravit, non ut ſtantem fidem dejiceret, ſed ut homines Dei ad Dominum vel ocius mitteret, &c. Vidit. admirans præſentium multitudo cæleſte certamen Dei, ſpirituale certamen, prœlium Chriſti; ſtetiſſe ſervos ejus voce libera, mente incorrupta, virtute divina, telis quidem ſecularibus nudos, ſed armis fidei credentes armatos. Steterunt torti torquentibus fortiores, & laniantes ungulas, pulſata & laniata membra vicerunt. Inexpugnabilem fidem ſuperare non potuit ſæviens diu plaga repetita, quamvis rupta compage viſcerum, torquerentur in ſervis Dei non jam membra, ſed vulnera.* Id. de laude Martyrii. *Quantæ ſit gloriæ ponderate, hujus vitæ cupiditatibus atque ab omni animum natura mundique commercio ſegregatum, contra adverſantis diſcrimen opponere, nec ſævitiam torquentis horrere: animari hominem dolore, quo credatur extingui & id ſibi in augmentum virtutis aſſumere, quod cruciatui putat prodeſſe, qui punit. Nam prædurantibus licet coſtis reſultans ungula recurrat in vulnus & euntibus flagris cum avulſa corporis parte rediens habena ducatur; ſtat immobilis tamen pœnis ſuis fortior.* Similia habet Theodoretus θεραπευτ. l. de Martyribus. Nazianzenus Orat. in Julian. cum Marci *Arethuſii* Martyrium deſcribit, maxime Euſebius in Hiſtor. Eccleſ. paſſim. Taceo jam Martyres audaculos: Circumcelliones profero, qui ſe temere & ſponte ad Martyria & tormenta offerebant, & ſpernendo tormentorum dolores, docebant, tormenta non eſſe idoneum veritatis inquirendæ medium. Montaniſtæ, apud Euſebium. l. 5. H. E. c. 15. jactitabant, *ſe non paucos habere martyres, &c. ſic & aliarum hæreſium propugna-*

pugnatores per multos venditant se habere martyres: non tamen veritatem *penes se tenere fatebimur: primi ex Marcionis hæresi Marcionistæ vocati sunt, permultis se Christi martyribus abundare prædicant, &c.* Alii contra victi tormentis ore negarunt non animo, Tertull. Apolog. Edit. Rhenan. p 808. *Unde ista perversitas? ut etiam illud non recogitatis, sponte confessio magis credendum esse, quam per vim neganti, vel ne compulsus negare, non ex fide negaverit, & absolutus ibidem post Tribunal de vestra rideat æmulatione iterum Christianus.* Non sane putavit, tormenta viam esse, qua judex possit ad veritatem & certitudinem penetrare. Pertinet huc Epistola Cypriani 53. ad *Fortunatum*, & alios collegas, de iis qui per tormenta superantur. Puto his indulgentiam Domini non defuturam, quos constat stetisse in acie, nomen confessos esse: violentiam magistratuum & populi furentis incursum immobiles fidei obstinationem vicisse, passos esse carcerem, diu inter minas Proconsulis & fremitum populi circumstantiis, tormentis laniantibus ac longa iteratione cruciantibus repugnasse, &c. in novissimo tamen infirmitate carnis subactos. Idem de Lapsis. *Lapsus potest rogare & dicere. Certare quidem fortiter volui, & sacramenti mei memor devotionis ac fidei arma suscepi: sed me in congressione pugnantem cruciamenta varia & supplicia longa vicerunt. Stetit mens stabilis & fides fortis, & cum torquentibus pœnis diu anima immobilis luctata est: sed cum durissimi judicis recrudescente sævitia jam fatigatum, jam lassum corpus, nunc flagella scinderent, nunc contunderent fustes, nunc equuleus extenderet, nunc ungula effoderet, nunc flamma torreret: Caro me in colluctatione deseruit, infirmitas viscerum cessit, nec animus sed corpus in dolore defecit.* Quoties horum lapsorum recordor, incidit illud Apostoli. *1. Cor. 10, 13. de tentatione non nisi humana.* Nondum initium sumserant illæ persecutiones Christianorum, nondum tortores experti erant, nondum μέχρις αἵματος *Hebr. 12, 4. usque ad sanguinem* resistebant. At cum jam in Christianos expediebantur omnia tormentorum

torum genera, cum *ad ſangvinem uſque* reſiſtendum erat, illud erat ὐκ ἀνθρώπινον, *non humanum vel ſupra hominem,* nec poterant humanis viribus ea ſuſtinere Chriſtiani, ſed cogebantur ad nutum tortoris non veritatem, quam tamen quærit tortor, dicere, ſed mentiri. Qui tormenta ſuperarunt, illis aſſignat Auguſtin. l.13. de C. D. c. 7 non vim propriam, ſed *opitulationem divinam.* & Cyprian. Ep. 9. ad Martyres, virtutem divinam, id eſt, gratiam extraordinariam. Extant quoque Petri Alexandrini Epiſcopi Canones ap. *Balſam. in Nom. in fin.* qui accurate diſtinguunt inter lapſos poſt tormenta, & ſponte ruentes. Illos ſic deſcribit. *Delati ſunt, in cuſtodiamque conjecti, tormenta non ſufferenda & intolerabilia flagella, & multas alias graves neceſſitates ſuſtinuerunt: poſtea autem ſunt a carnis imbecillitate proditi &c. multum decertarunt & diu reſtiterunt. &c.* Illuſtrare hæc poſſemus exemplo Origenis, apud Euſebium l. 6. c. 2. & 3. cujus *animum tanta cupiditas occupavit Martyrii, ut prope ſe ultro offerret periculis, &c. perfeciſſet etiam, niſi Mater omni ejus veſtitu clam ablato, domi eum manere neceſſario coëgiſſet.* At hic fervor poſtea deferbuit, ſenſit tormenta, non pertulit. Euſeb. l. 6. c. 32. Qualia & quam acerba pro Chriſti verbo perpeſſus eſt vincula, quæ corporis tormenta, quæ ſupplicia, ex catena ferrea in interioris carceris receſſu collo impacta, & quomodo permultis diebus pedes ad compedes ligneas intruſi, quatuor foraminum interſtitiis interpoſitis, diſtractione diſtenti fuerint: quæ ignis & incendii minæ &c. At quid poſtea? Si vera ſunt, quæ Epiphan. hær. 64. habet, non permanſerunt illi, quæ ad præmium conſequendum pertinent, in finem. &c. idolis tandem ſacrificavit, & a confeſſoribus ac Martyribus re cognita rejectus eſt. Inde Alexandriæ non potens ferre exprobrantium ſannas diſceſſit & Palæſtinam inhabitare elegit. Quin adſit ipſe Ulpianus, qui 7. libros de torquendis Chriſtianis non ad hiſtoriæ fidem ſed ad ſuppliciorum acerbitatem ſcripſit, l. 1. §. quæſtioni 23. ff. de quæſtionibus. *Quæſtio res eſt fragilis,*

inquit, *& periculosa & quæ veritatem fallat, nam plerique patientia sive duritia tormentorum ita tormenta contemnunt, ut exprimi illis veritas nullo modo possit: alii tanta sunt impatientia, ut quodvis mentiri quam pati tormenta velint.* Cur autem ad tam dirum modum homines interrogandi veniret judex, si est fragilis & fallax. Et quid aliud agunt hodierni JCti, qui tam operose, solicite, curiose & trepidanter hanc materiam tractant, quam quod Judici hoc Quæstionis genus suspectum reddant, ut deinde in conscientiæ foro sibi ipsi satisfacere nequeat, sed dubitare cogatur. Eodem modo loquitur tit. 50. §. 23. lib. 60. βασιλικῶν. Propter audaciam vel formidem. τῶν βασανιζομένων ὀ πάντοτε δεῖ πεςεύειν, ἢ ἀπιςεῖν τοῖς καταθέσιν αὐτῶν, *eorum, qui Quæstioni subjiciuntur, non semper est confessionibus eorum habenda aut non habenda fides.* Scholiastes Græcus addit. ἀσθενὴς καὶ, ἐπικίνδυνός ἐςι καὶ τὴν ἀλήθειαν ἔσθοτε ἀπατεῖ καὶ πλανῆ. *fragilis & periculosa est quæstio & veritatem plerumque fallit.*

§. VII.

AB OFFICIO JUDICIS. Judicem non debere ex suspicionibus judicare extra controversiam esse puto. Patet illud 1) ex *Deut.* 17, 4. *Si scelus aliquod renunciatum tibi fuerit atque audieris, inquirito diligenter: ac si vera & certa fuerit res illa, &c.* 2) *ex ratione*, quia omne judicium, si est actus justitiæ, fluere debet ex recta ratione. At suspicio non est recta ratio; 3) *ex exemplis.* Sit unum de Pausania apud Nepotem in Pausan. Spartani *non putabant de Pausania, claro viro suspicionibus oportere judicari.* Consentiunt leges, quas ut alienas omittimus. At quæso, quæ tormenta Judicem certum reddere possunt, reum dolore & equuleo coactum vera dixisse & non mentitum fuisse? *Mentiuntur plerumque torti*, Quintil. declam. 379. Adsit tamen magnus ille Episcopus Hipponensis Aurelius Augustinus l. 19. de Civ. Dei c. 6. cui uni malim credere, quam centum ejusmodi, qui de torquendis Christianis scripserunt, Ethnicis. Notamus hic Augustinum Papiniano, Ulpiano, Paulo, Modestino

fuisse

fuiſſe poſteriorem per integrum ſeculum cum dimidio: adeoque horum doctrinam de præſumtionibus violentis, ſemiplena probatione &c. vel ex ſola praxi ipſi non fuiſſe incognitam. Quid autem dicit? *Hi judicant, qui conſcientias eorum, de quibus judicant, cernere nequeunt &c. Quid cum in ſua cauſa quisque torquetur: & cum quæritur, utrum ſit nocens, cruciatur, & innocens luit pro incerto ſcelere certiſſimas pœnas: non qui illud commiſiſſe detegitur, ſed quia non commiſiſſe neſcitur. Ac per hoc ignorantia judicis plerumque eſt calamitas innocentis. Et quod eſt intolerabilius, magisque plangendum, rigandumque, ſi fieri poſſet, fontibus lachrymarum, cum propterea judex torqueat accuſatum, ne occidat neſciens innocentem, fit per ignorantiæ miſeriam, ut & tortum innocentem occidat, quem ne innocentem occideret, torſerat. Si enim ſecundum iſtorum ſapientiam* (veramne & non ſimulatam) *delegerit ex hac vita fugere, quam diutius illa ſuſtinere tormenta: quod non commiſit commiſiſſe ſe dicit. Quo damnato & occiſo, utrum nocentem an innocentem judex occideret, adhuc neſcit: quem ne innocentem neſciens occideret, torſit: ac per hoc innocentem, ut ſciret, torſit: & dum neſciret, occidit &c.* Jungimus Ethnicum Quintil. declamat. 18. *Excedit omnem immanitatem, filium ideo torquere, ut ſcias, an innocens torqueatur.* Huc pertinent omnes diſputationes Rhetorum pro tormentis & contra tormenta. Si enim cauſam juvant, tunc tormenta extollenda docent, ὅτι ἀληθεῖς μόναι τῶν μαρτυριῶν ἀυταί. *quia veræ ſolæ ex teſtimoniis ſint.* Si non? evertenda quod ἀναγκαζόμενοι, *qui cogantur*, tam falſa dicant quam vera, & ῥᾳδίως καταψευδόμενοι, ὡς παυσόμενοι θᾶττον, *mentientes facile; ut requieſcant* citius. Ariſt. lib. 1. Rhetoricorum c. 15. eadem habet Rhetor. ad Alexand. c. 17. ubi tandem concludit, τὰς μὲν οὖν βασάνους ἐκ τῶν τοιούτων πιθανὰς καὶ ἀπιθάνους καταστήσομεν. *Quæſtiones* (ſive tormenta) *ex iis probabiles & improbabiles conſtituemus.* At quod probabile tantum eſt; illud non eſt certum, multo minus excludit formidinem oppoſiti. In hoc enim differt probabile

bile a certo, quod hoc excludat formidinem oppositi. Similia habent latini Rhetores. Autor l. 2. ad Herenn. c. 1. cum pro tormentis etiam loquitur, illa confirmari *vult iisdem viis, quibus omnis conjectura tractatur, sc. ut trahatur ad verisimilem suspicionem.* Ciceroni E. confessio in tormentis edita ultra conjecturæ & verisimilis suspicionis modum non ascendit: quæ sufficientem causam non præberet judici tantis cruciatibus ipsa morte acerbioribus hominem subjiciendi. In partitionibus c. 9. *non esse obscurum, in utraque parte esse exempla & ad Conjecturam faciendam locos.* lib. 2. Rhet. c. 2. *Nunc exponemus in conjecturalem constitutionem, qui loci communes incidere soleant, &c. quæstionibus credi oportere & non oportere.* Quintilianus. 5. Instit. c. 4. plenas esse ait de hac re *orationes Veterum ac novorum, & infinitatem* circumstantiarum *varietatem.* Huc referri posset, quod Quæstio ad statum Orationis *conjecturalem* referatur. At hoc argumentum apud Artis peritos forsan non magnopere pugnaret.

Dices. Quæstioni non aliter fides habenda est, quam si finita quæstione post aliquod temporis intervallum repetita confessio apud acta fuerit. Resp. habet & hoc Plautus in Truculent. Act. IV. scen. 3.

Rogavi ego vos verberantes & pendentes simul:
Commemini, quo quicque pacto sitis confessæ: scio.
Hinc nunc volo scire eodem pacto, si sine malo fateamini.

i. e. sine verberibus & dolore. At difficultatem non tollis. Sciunt enim, nisi ad placitum loquantur Quæsitoris, se revocatum iri ad tormenta, ubi spontanea non censeri potest ejusmodi confessio, quæ ex metu periculi fit. Nec refert quicquam aliquis compulsus fecerit, vel metuens, ne compelleretur: Idemque de timore mali, cum præsens adest, quod de malo ipso judicari solet. Id quod non obscure ap. Plautum significat in Persa Virgo, cum ait. act. M. sc. 1.

Cogi-

Cogita hoc Verbum, Pater, Herus ſi minatus eſt
Malum ſervo, tametſi id futurum non eſt, ubi captum eſt flagrum
Dum tunicas ponit, quanta afficitur miſeria, ego nunc, quod
Non futurum eſt, formido tamen.

Qua ratione etiam timor armorum idem operatur, quod vis ipſa armis illata. Cicero explicat. pro A. Cœcin. *Tu vim negabis eſſe factam, ſi cædes & occiſi facta non erit? Ego exercitus maximos ſæpe pulſos & fugatos eſſe dico terrore ipſo, impetuque hoſtium ſine cujusquam non modo morte, verum etiam vulnere. Etenim non ea ſola vis eſt, quæ ad corpus noſtrum vitamque pervenit, ſed etiam multo major ea, quæ periculo mortis injecto, formidine animum perterritum loco ſæpe & certo de ſtatu dimovet.* & poſt. *dubium non eſt, quin major adhibita vis ei ſit, cujus animus ſit perterritus, quam illis cujus corpus vulneratum ſit.* Exemplo eſſe poteſt ipſe Philotas apud Curtium l. c. quem, licet in eculeo confeſſum, non ante damnari Alexander ſuſtinuit, quam denuo ex intervallo rogatum, quæque faſſus in tormentis fuerat agnoſcentem. Agnovit quidem Philotas ſed metu, *ne rurſus excruciaretur.* l. 6. c. 2. n. 36. Accedit & illud, quod plerumque judex vel Quæſitor interminetur, quæſtionem ſed denuo de eo, ni fateatur, habiturum. Quo in caſu omnino probabiliter exiſtimandum eſt, recte timuiſſe, cui per Judicis pœnale præceptum interminatum eſt, præcipue cum minacem adhibuit vultum Quæſtor, ut apud Senec. l. 3. controverſ. 14. *inſtat tam denunciationibus quam tormentis tyrannus & minando torquet, tacet: videt intentum tyranni vultum videt oculos minaces.* Quis enim non metu extortam confeſſionem interpretabitur, ſi ab aſpero ſævoque quæſitore, qui quod pollicebatur, præſtare minasque ſtatim exequi poterat, interminatum compererit; maxime ſi is, qui tortus eſt, ſit vel fœmina vel effœminatus & meticuloſus, qui omnia etiam eluſoria exhorreſcunt. Talem autem confeſ-

sionem etiam apud acta deinde factam spontaneam esse & sufficientem inducere probationem, nemo mihi persuadebit. Scit enim, nisi ad placitum respondeat quæsitoris, se iterum raptum iri ad eculeum. Ita & Callicles apud Plautum l. c.

> - - - *edico prius.*
> *Nec duplices habeatis linguas,*
> *Nisi ad tintinnaculos vultis vos educi viros.*

Quis has ancillas non perterrefactas diceret his feralibus minis, quæ jam tormenta expertæ erant. Extra dubium esse puto, si qui in conspectum tormentorum deducantur, animos non mulierum tantum sed & virorum lugubri isto apparatu frangi. Sic Xychus ille apud Livium l. 40. *qui conspectum tormentorum verborumque non sustinuit: ordinemque omnem facinoris legatorum ministeriique suis exposuit.* Et Natalis apud Tacit. A. XV. 56. 7. *qui tormentorum conspectum & minas non tulit, quem pari imbecillitate secutus est Scevinus* ib. n. 3. Ita apud Livium l. 26. *Numidarum* transfuga aliquis *cum literis ad Hannibalem captus cum tormenta posci & parari videret, fassus est.* Et l. 27. equites 4. Gallos & duo Numidas ab Astrubale ad Hannibalem missos cum literis, *mutus tormentorum admotus fateri vera coëgit.*

§. VIII.

AB HORRORE NATURÆ. Nam *vivunt tam multæ gentes & barbaræ, quæ ferum & inhumanum arbitrantur torqueri hominem, de cujus facinore dubitatur.* & post. *profecto carnifices animos habemus, qui sustinere possumus gemitus & lacrymas tanto cum dolore expressas, hominis, quem nescimus sitne nocens.* Lud. Viv. ad l. 19. Augusl. c. 6. *Si mori oporteat, quod genus feritatis est ipsum prius excarnificare &c. Populus tam horrendam feritatem videre non assuefactus ex hac miseria dolorem hauriret: Principem quoque & judices abominaretur, qui tale genus crudelitatis inveherent.* Schmith. de

Repub.

Repub. Angl. l. 2. c. 24. Etiam sontibus & reis suo modo debetur commiseratio; nedum illis, quos sontes esse nondum exploratum habemus. Bias damnaturus aliquem ad mortem, lacrymatus est, *τῇ φύσει τὸ συμπαθὶς naturæ affectum, legi suffragium reddidit* Stob. 44. Siden. Apoll. l. 1. Ep. 7. laudat Imperat. *quibus amare palam liceat & capite damnatos*. Lactant. l. 6. Inst. *maximum scelus putat odisse hominem vel nocentem*. Tacit. A. VI. 19. inter alias Tiberii crudelitates & hæc recenset. *quod amicis* damnatis & occisis *adsistere, adlacrymare; ne visere quidem datum*, & post *Interciderat sortis humanæ commercium vi metus: quantumque sævitia glisceret, miseratio arcebatur*. Si autem miseratio etiam damnatis debetur; multo magis illis, de quorum scelere adhuc dubitatur.

§. IX.

A VETERUM INIQUITATE. Nam & servi in causa Dominorum rapiebantur ad tormenta, *qui tamen nihil commiserant*. Quamvis Cicero pro Dejotaro significet hoc interdum de *more majorum fuisse vetitum:* attamen apud Tacitum. A. II. 30. 4. & 5. in causa Libonis *servos per tormenta interrogari placuit. Et quia vetere SCto quæstio* in Caput Domini prohibebatur, callidus & novi juris repertor Tiberius mancipari singulos actori publico jubet: sc. ut in Libonem ex servis salvo SCto quæreretur Arcadius sancivit, si ea rei conditio sit, Arenarium testem vel similes personas admittere cogimur, sine tormentis, testimonio eorum credendum non esse: sicut nec servis olim sine quæstione credebatur.

Dices. *Personis vilissimis ut arenariis, servis, &c. sine tormentis non creditur, quod contumaciter & obstinata sua malitia reticere veritatem intelligantur*, Resp. 1. in tenui fortuna major sæpe hominum integritas, ut qui nullam jacturam bonorum exhorrescunt, quam in aliis, quos varia pericula fortunarum, honoris, famæ &c. turbare possunt.

2. Ad

2. Ad minimum ſunt homines, qui ſecundum contrariæ opinionis aſſertores, æque natura nati ſunt liberi & æquales. Etiam *in mancipio cogitandum*, inquit Seneca. l. 1. de Clementia. c. 18. *non quantum illud impune pati poſſit, ſed quantum tibi permittat æqui bonique natura.* Sicut autem per ſervitutem aut vilitatem non deſinit eſſe homo ad imaginem Dei creatus: ita etiam longe præſtantior eſt, quam ut propter civilia delicta torquendus ſit. Id. Ep. 31. in fin. *animum rectum, bonum, magnum, quid aliud voces, quam Deum in humano corpore hoſpitantem? Hic animus tam in equitem Romanum quam in libertinum, quam in ſervum poteſt cadere. Quid eſt Eques Romanus, aut libertinus, aut ſervus? Nomina ex ambitione aut injuria nata.* Fluit hæc opinio ex veterum duris de ſervorum conditione placitis, *ſervum totum eſſe Domini, nec juris aut injuriæ capacem, habendum pro mortuo & nullo, Dominum habere jus vitæ & necis, &c.* quæ Chriſtiana Religio dudum mitigavit. Juvenalis ſat. VI. dum loquitur de Dominis præcipitanter nimis ſervos ad crucem rapientibus. *Nulla unquam de morte hominis (etiam viliſſimi) cunctatio longa eſt,* exclamat: ita & nos, quando ob pecuniariam cauſam vel in caſu teſtimonii deponendi ita abripiuntur. *Vis tu cogitare iſtum, quem ſervum tuum vocas, ex iisdem ſeminibus ortum, eodem frui cœlo, æque ſpirare, æque vivere, æque mori. Tam tu illum ingenuum videre potes, quam ille te ſervum.* Senec. Ep. 47. Auget rem, quod in cauſis olim pecuniariis tantum, ſervi tamen ad torturam rapti fuerint. Nam Divus Pius reſcripſit, *poſſe de ſervis haberi quæſtionem in pecuniaria cauſa, ſi aliter veritas inveniri non poſſit.* Et Diocletianus, *interrogari ſervos de facto ſuo, non ſolum in criminali cauſa, ſed etiam in pecuniaria poſſe non ambigitur.* At nulla eſt proportio inter tam acerbiſſimos cruciatus corporis, & pecuniam. Etiamſi concederemus in delictis atrocibus, quæ pœnam capitalem poſt ſe trahant, non plane abſurdam eſſe quæſtionem: in cauſis tamen pecuniariis, & ubi tantum pecuniæ periculum eſt, nullam proportionem inve-

invenîri possumus. Absurdum enim est, ejusmodi probationes criminis petere, quæ ipsa pœna crimini debita sunt acerbiores. Si in causis liberalibus, cum de statu quæritur, cessant tormenta, cur non etiam in pecuniariis. Longe autem illa gravior est, ideoque etiam judicibus pedaneis ademta. Atque ex his fundamentis miramur, cur Pontifex Alexander III. c. 1. X. Depositi Clericum depositarium propter rei depositæ furtum torturæ subjiciat, cum alias furtum tantum sit delictum privatum; nec capitis pœnam de jure antiquo post se traxerit.

§. X.

EX COMPARATIONE CVM CENSVRA ECCLESIASTICA, quæ sine tortura peccata corripit. Habet illa suas pœnas, interdictum & excommunicationem sive majorem sive minorem; atque sic sine violentis mediis tendit ad suum finem, quæ indagare nequit, Domino commendat usque ad messem & plenam eradicationem zizaniorum. August. l. 3. contr. Epist. Parmeniani c. 2. *Misericorditer corripiat homo, quod potest. Quod autem non potest, patienter ferat, & cum dilectione gemat ac lugeat, donec aut Deus desuper emendet & corrigat, aut usque ad messem differat eradicare zizania & plenam ventilationem.* Cur igitur Respub. non posset tendere ad finem sine tormentis.

§. XI.

A MVLTIS DIFFICVLTATIBVS, „quibus se contrariæ sententiæ Patroni intricant. 1. An tortura sit meri „vel mixti imperii? quod sit crimen grave aut leve? An „incestus jure civili fustigationis tantum pœna coërcendus? „An in criminibus extraordinariis, quæ definitam pœnam „non habent, sed quam judex extra ordinem pro arbitrio „imponit, tortura locum habeat? An furtum, an fœnus „improbum torturam admittat? An ex maleficio civiliter „agatur in causa pecuniaria, si sit magna pecuniæ summa, „si annexum habeat delictum, ut Mercatores falliti? An

„feudi Dominus, ſi Vaſallus grave crimen commiſit, ob
„quod feudum amittitur, poſtulare queat, ut Vaſallus tor-
„mentis ſubjiciatur? An accuſatori probationibus ſe deſti-
„tutum aſſerenti juramentum deferendum? At ſi judex ſine
„indiciis aliquem ad torturam rapiat, ille etiam crimen
„fateatur, ac poſt torturam demum ſuperveniant indicia
„legitima, Reus ex confeſſione ſua damnari poſſit? Quo-
„modo differat indicium, conjectura, præſumtio, ſuſpi-
„cio. An unius teſtimonium de crimine admiſſo præbeat
„indicium ad torturam? An confeſſio propria, fama, fu-
„ga, loci acceſſio, inimicitia capitalis, vultus mutatio, ſi-
„lentium, aſſertio de ſociis, de mandatore delicti, de pa-
„ciſcente; ſic frequentatio loci, vicinus malæ conditionis,
„poſtulatio rei ultronea, ut in ſe inquiſitio fiat, denun-
„ciatio ejus, qui ſe vidiſſe flagitium ait, converſatio cum
„malis, receptatio, aſſociatio, ſecreta allocutio, Phyſi-
„ognomia &c. ſint indicia ſufficientia ad torturam? Præ-
„tereo nunc indicia ſpecialia furti, rapinæ, adulterii, ve-
„neficii, infanticidii, &c. quæ & dubia & intricata, & in-
„finita fere, vix omnia comprehendi poſſunt. An per
„unum teſtem fide dignum probetur indicium? plures te-
„ſtes ſingulares quando faciant indicium? an admittendi
„ad teſtimonium minores, mulieres, infames, inimici, in-
„habiles? an detur appellatio in his rebus? Quæ ſint illæ
„perſonæ, quæ tormentis interrogari non poſſunt? Quan-
„tum adhuc Chaos reſtat de generibus torturæ, de modo
„torquendi, ſic an tortura repeti poſſit? quando rei con-
„feſſio tormentis expreſſa ſit rata? quid agendum, ſi re-
„vocetur? quid cum judice faciendum, ſi reum illegitime
„torſit? &c.„ Vix ſane judex e tantis tricis ſe extricabit, aut in ſuæ conſcientiæ ſcrutinio ſecurus erit, ſe modum non exceſſiſſe. Eſt ſane res ardua & graviſſima, ubi de capite hominis agitur: non hic ludendum aut dubitanter aut trepidanter agendum: ſed omnes conſultationes certo fundamento niti debent; quale vix ullum ſperari poteſt in tanta diſſenſione Dd. & opinionum.

§. XII.

A PAUCITATE PERSONARUM, quæ torturæ subjici possunt. Excusantur enim a tormentis impuberes, furiosi, mutus & surdus, senex, gravi affectus valetudine, fœmina prægnans, puerpera, omnes, quibus nomen Clarissimi competit, ut personæ Illustres, Nobiles, Senatores, Equites, Doctores; sic & clerici, milites, Decuriones, &c. Manet ergo tortura Plebejorum propria. Si autem Respub. potest consistere sine tortura eorum, qui potentia, autoritate, scientia armati plus nocumenti dare & magis delicta sua celare possunt, cur ergo viles tantum animæ & plebejæ torturæ subjiciunt, a quibus scelera nec tanta, nec in tanto secreto metuenda?

§. XIII.

Claudimus nostras rationes testimonio B. Lutheri, qui tom. 7. Jenensi, fol. 359. & seqq. quamvis non ex toto damnet, neganti tamen propior videtur in scripto contra Episcopum Magdeburgensem. Weil die Marter im Kercker eine gefährliche Rechtfertigung ist, und ohne Noth nicht zugebrauchen ist, dann oft Unrecht da begangen wird: Und der Cardinal eine feine Brücke, ja eine öffentliche freye Strasse für sich hatte zum Recht, ꝛc. so hätte er sollen Gottes Gebot nach dieselbe freye Strasse gehen, und GOtt nicht versuchen mit der gefährlichen Rechtfertigung, dann alle Menschen, es seyn Richter oder Part, seyn schuldig, daß sie GOtt nicht versuchen. Darum ob der Cardinal für der Welt solche Rechtfertigung schmücket, so ist er doch damit vor GOtt verdammt, als der sie mit Gottes Versuchung gewonnen, ꝛc. & post. p. 360. Wie oft ist es auch mehr geschehen, daß etwan Leuthe seyn hingericht auf ihr Bekäntnüs, da man hernach über etliche Jahr erst bekommen hat die recht schuldigen; Und ist jenem gleichwohl Unrecht geschehen. Das rede ich darum, wie oben gesagt, wo man das lichte tägliche Recht haben kan, soll man solch finster Nothrecht meiden, oder heißt GOtt versucht, das ist verboten bey Gottes Zorn und Ungenaden, ꝛc.

Adjungimus Ludovicum Vivem in Auguſtinum l. 19. de C. D. c. 6. Zepperum de LL. Moſaicis. l. 5. c. 10. Grevium, quem tamen videre non contigit in *Tribunali reformato*, qui expreſſe noſtram defendunt ſententiam.

CONTRARIAM SENTENTIAM ſi expendamus, multa occurrunt notatu digna. Sequamur veſtigia Weſenbecii Paratit. l. 48. ff. tit. 18. Ita ille numero. 1. Quia vero crimina plerumque clam arbitris & occulte committuntur, ut ſæpe copia teſtium haberi non poſſit, ideoque more majorum introductum eſſe, inquit Cicero part. Orat. ut per tormenta veritas exquiratur &c. Ex quo diſcurſu aliquot formari poſſent objectiones.

Obj. 1. Praxin introductam aliud velle. Reſp. Quid Praxin memoras? Sic etiam *Parrhaſius, pictor Athenienſis* excuſatur, qui *cum Philippus captivos Olynthios venderet, emit unum ex his ſenem, perduxit Athenas, torſit* usque ad mortem *& ad exemplar* deficientis *pinxit Promethea, deinde tabulam in templo Minervæ poſuit.* Ita enim excuſatur apud Senec. l. 10. controverſ. 5. multum *ſemper licuiſſe artibus. Medicos ut vim ignoratam morbi cognoſcerent, viſcera reſcidiſſe: hodie cadaverum artus.* Sed ſit Praxis. Quoties theoria recedit a Praxi? quoties etiam apud illos ipſos Labeo aliquis fiducia ingenii quædam innovat a communi conſenſu Doctorum recedentia? Philoſophia libere res tractat, nec curat quis dixerit, ſed quam vere dicatur: Amicum judicat Socratem, Platonem, Ulpianum, Paulum, Modeſtinum &c. ſed magis veritatem.

Dices. At etiam Honorius & Arcadius, Valens, Valentinianus, Juſtinianus, & Impp. Chriſtiani hæc retinuerunt. Reſpondet Lud. Vives ad L. 19. C. D. c. 6. *Miror, Chriſtianos homines tam multa Gentilia, & ea non modo charitati & manſuetudini Chriſtianæ contraria, ſed omni etiam humanitati, mordicus tanquam religioſiſſima retinere.*

At, inquit Weſenbecius, *pleraque crimina clam arbitris, & occulte committuntur, ut ſemper copia teſtium haberi nequeat:*

queat: ita multa ſcelera manerent impunita. Reſp. Quod mandatum divinum, quæ neceſſitas Reip. exigit, ut omnia ſcelera occulta a judice temporali eruantur & puniantur? Excuſatur judex, ſi debitam adhibuit diligentiam: quæ veſtigare nequit, ſupremo judici relinquat: ut ad dira iſta tormenta decurrat opus non eſt. Imo auſim dicere, Deum certo reſpectu non velle, ut omnia occulta a judice temporali eruantur & puniantur, quia *ſtatuit Diem, in quo judicaturus eſt Orbem terrarum. Act.17,13.* Hic, hic erit illud tribunal, coram quo occulta producentur & examinabuntur. *Nihil erit opertum, quod non revelatur Matth. 10, 26.* Conf. *Marc. 4,22. Luc. 8,17. c. 12, 2.* Hinc dicitur *Dies ἀποκαλύψεως, Revelationis,* quia tunc revelabit Deus occulta cordium. *1. Cor. 4,5.* ac libri aperientur, in quibus omnia cogitata, dicta, facta etiam occultiſſima ſcripta ſunt. *Apoc. 20.12.* Hic eſt ille Dies, qua *judicabit Deus occulta hominum. Rom. 2, 16. cum Dominus venerit, iſte illuminabit abſcondita tenebrarum. 1. Cor. 4, 4.* Cur judex ſecularis occuparet alienum negotium, & tam diris modis inquireret occulta, quæ Deus ſibi reſervavit? Eleganter Chryſoſtom. hom. 46. ad Popul. Antioch. *Nec ab omnibus,* inquit, *hic exigit Deus, ne reſurrectionem deſperes, & judicium deſinas expectare, quaſi omnes hic reddant rationem. Nec rurſum omnes abire permittit impunitos, ne rurſum omnia providentia carere putes. Verum & punit & non punit. Et in quantum punit oſtendit, quod hic punitos, & illic rationem expoſcet. In quantum autem non punit, facit, ut credas, quod eſt aliquando poſt præſentem peregrinationem tremendum tribunal.* Ut ergo Magiſtratus in conſultando *conſilia, quibus impar eſt fato.* i. e. Deo permittit. Tacit. A. VI. 46. 4. ita & in vindicando, poſtquam debitam adhibuit diligentiam, iniquos Deo *in diem judicii reſervat cruciandos. 2. Pet. 2, 9.* Non abſurde Alexander Papa q. 6. 15. c. 1. *Si omnia in hoc ſeculo vindicata eſſent, locum divina judicia non haberent.* Inſuper ex criminibus clam arbitris commiſſis citius, *Judex remota*

tantum indicia ad torturam non sufficientia & *suspiciones* hauriet, quam *semiplenas probationes.*

Dices cum Patris de Puteo tract. de syndicat. & torturam v. de repetition. n. 6. *Sine timore torturæ non posset mundus in pace stare.* & cum aliis, *aperiretur occasio delinquendi, quia vix per aliam inquisitionem delicta protrahi in lucem & veritas cognosci posset.* Resp. 1. per instantiam. Respubl. Davidica & Salomæa in pace stetit sine tortura: sic & alia Regna, quorum supra mentionem fecimus. 2. Melius est, ut dimittantur centum nocentes quam condemnetur unus innocens; interim rarissime contingit, ut judex nulla inquisitione penetrare queat. 3. Dantur adhuc alii inquirendi modi. Laudat Augustinus Ep. 159. & seqq. Marcellum Tribunum, *quod horrenda facinora Donatistarum eruerit, non extendente equuleo, non sulcantibus ungulis, non urentibus flammis, sed verberibus virgarum.* Contrariæ sententiæ Patroni negant alias de se confessum, ne aliena salus in dubium vocetur, in caput aliorum quærendum. At si hæc ratio apodictice concluderet; cur non liceret etiam ex sponte confessis alios quoque sontes eruere, & sontes exterminare?

Provocat Wesenbecius ex Cicerone ad Atheniensium & Rhodiorum Rempubl. At has bene constitutas fuisse Respublicas unde probabit? Exempla imitanda non ex deterrima Democratia, ad quam Atheniensium prolapsam fuisse Philosophus *2. pol.* 10. diffitetur, desumenda sunt, sed ex bene formatis Rebuspublicis, qualis fuit Davidica & Salomæa.

Pergit Wesenbecius n. 3. *Caussa efficiens quæstionem est mos antiquissimus omnium fere bene institutorum Populorum communis, ut non immerito pro jure gentium habeatur.* Parcius ista viris. Apud Ethnicos semper occurrunt Ethnicæ tenebræ. Non omnis mos antiquissimus statim probatus est, & jus gentium facit; quin *longa consuetudo sine veritate vetustas erroris est.* c. consuetudo. dist. 8.

Dices

Dices cum eodem n. 6. & 7. non *statim hominem ad equuleum rapiendum, sed 1. tum, cum veritas aliter haberi non potest. 2. cum reus multis indiciis oneratus & pene convictus est, ita ut indicia illa faciant semiplenam probationem.* Resp. 1. Si veritas aliter haberi non potest, satius est impunitum relinqui facinus nocentis, quam nondum convictum ipsa ordinaria pœna acerbioribus cruciatibus subjicere, aut pro *incerto scelere,* ut loquitur Augustinus l. c. *certissimas pœnas exigere.* Quæ enim necessitas juris divini aut naturalis cogit judicem, ut tam diris & duris mediis verum inquirat. Satis functus est suo officio judex, si omnibus aliis mediis tentatis verum elicere non potuit, reliqua divino judicio commendet. Melius enim est, ut dimittantur centum nocentes, quam damnetur unus innocens. Quin quod rarissime contingat, talis aliquis actus atrocissimus, quem nulla inquisitione penetrare queat judex. Quis autem culpabit, si in ejusmodi rarioribus contingentibus rem Deo committat. At Pontificia Glossa per canonem illum. 59. *Quæstionem q. 12. t. 2.* qui & habetur *l. 1. C. de Quæstionibus,* intelligit quæstionem in crimine Majestatis, adulterii, fraudati census & homicidii *nullis præcedentibus indiciis.* Format sibi objectionem. *Dicunt quidam, quod nec in exceptis criminibus servus contra Dominum admittitur, nisi aliqua præsumtio præcedat.* Respondet deinde. *Set litera hoc non patitur. Dico ergo hoc speciale, ut initium sumatur a tormentis.* 2. Insuper intricata adhuc res est inter indicia remota & propinqua, dubitata, indubitata, juris & facti, levia, gravia, gravissima. Quis hic nobis suggeret filum Ariadnæum, quo nos ex hoc labyrintho extricemus. Quid si indicia concurrant inter se pugnantia? E. g. si testes dicant. Vidimus Sempronium noctu occidi; & tamen fuerit nox illunis.

3. Distinguendum etiam est inter indicia, quæ corporis cruciatum non important, aut causam criminalem; sed tantum ad alia Civilia respiciunt. In his facilius judicem

cem indicia ſequi & tutius poſſe concedimus, quia fieri poteſt reſtitutio, quando indicia fallunt. Ita Salomon *1.Reg.3. v. 26.* ex ϛοργῇ naturali indicium ſumit, quæ ſit vera mater infantis. An vero tale ſufficiens fuiſſet ad hominem torquendum, adhuc dubitari poteſt. Ita indicium eſt apud illos etiam, Ordinat. Crimin. Art. 29. ſi homo cum gladio cruento prodeat e loco, aut conſpiciatur in loco, ubi homo trucidatus eſt. At & hoc fallere poteſt. Autor. l. 1. ad Heren. c. 5. n. 30. ponit caſum. *Ajax in ſylva, poſtquam reſcivit, quæ feciſſet per inſaniam, gladio incubuit. Vlyſſes intervenit: occiſum conſpicatur: e corpore telum cruentum educit. Teucer intervenit, cum fratrem occiſum, & inimicum fratris cum gladio cruento videt, capitis accerſit.* Incidit h. l. illud indicium, *cum cadaver hominis interfecti in præſentia ejus, qui de homicidio illo ſuſpectus eſt, ſanguinem effundit.* Multum a multis huic indicio deferri ſcio. At quomodo illud, quod ſupra naturam eſt, & cujus cauſa nobis occulta, nobis naturaliter probabit; imo quod pugnat cum natura, ſc. *cadaver exangue habere ſanguinem, & corpus frigidum egerere ſanguinem.* Judicis eſt arbitrari, ſitne indicium ſufficiens; at quomodo ratiocinabitur, ſi tota res intellectum judicis ſuperat. Tortura ſane res eſt præjudicii graviſſimi, ad quam Judex procedere non debet, niſi ex cauſis humano intellectui convenientibus. 4. At nos Philoſophice progrediemur in hac re. Quintilianus l. 5. Inſtit. c. 9. diſtinguit Signa (JCtis *indicia*) in τεκμήρια ſive neceſſaria, & σημεῖα ſive non neceſſaria, e. g. ille, ſine cicatrice eſt. E. ferro non eſt vulneratus: hic, veſtem cruentam habet, E. homicidium fecit: At hoc nil operatur; potuit enim ſanguis vel ex naribus profluxiſſe. Ariſtoteles Rhet. ad Alexandr. c.13. diſtinguit inter *Signa* quæ *opinionem* faciunt, & quæ *ſcientiam.* Areopagitæ olim damnabant puerum coturnicum oculos eruentem propter ſignum pernicioſiſſimæ mentis, multisque malo futuræ, ſi adoleviſſet. Spurio Melio & M. Manlio popularitas ſignum affectati regni fuit. Ergone ſuffi-

ſufficiens? *Nulla res eſt*, inquit Cicero. c. 1. l. 2. ad Herennium de ſignis, *quam non ſuſpicionibus quivis poſſit criminari.* Idem Cicero in Partit. Orat. c. 16. inter ſigna *proprie attingentia eos ipſos, qui arguuntur*, refert *telum, veſtigium, cruorem, deprehenſum aliquid, quod ablatum ereptumque; reſponſum inconſtans, hæſitatem, titubatum, &c.* At Quintilianus caſus ejusmodi ponit in ſuis Declamationibus, quibus etiam pars innocens onerari potuiſſet. Illud exemplum facile conceſſerim, quod Cicero l. 2. de inventione habet. *Si peperit. E. cum viro concubuit.* At tales indubitatæ notæ occurrunt rariſſime.

Dices cum Quintiliano l. 5. c. 12. *Hæc imbecillia natura mutuo auxilio ſuſtinentur. Itaque ſi non poſſunt valere, quia magna non ſunt, valebunt, quia multa ſunt &c. Singula levia ſunt: univerſa vero nocent, etiamſi non ut fulmine, tamen ut grandine.* Reſp. At & hæc refelluntur contrariis artibus. *Dicemus hoc modo*, inquit Cicero ad Herenn. l. 2. *nullam rem eſſe, quam non ſuſpicionibus quivis poſſit criminari; deinde unamquamque ſuſpicionem extenuabimus, &c.* Noluimus huc trahere *colores* in Senecæ controverſiis paſſim.

Videmus illic plures colores, non tamen perfectam probationem facere. Eodem modo plures veriſimiles conjecturæ non tamen perfectum aut indubitatum faciunt indicium. Neque enim ſi plura imperfecta, ut oculum, manum, pedes conjungas, ſtatim hominem facies. Dices. Sufficiunt ad quæſtionem, non ad condemnationem. Reſp. At Quæſtio morte durior eſt, ut ſupra oſtenſum. Imo quod in ſe ſemiplenum, id neque aliis conjunctum fiet plenum, neque enim ſi plures claudicantes conjungas, ſtatum inceſſum rectum & plenum efficies. In cauſis civilibus aliquid conceſſerim: at in criminalibus, ubi de vita hominis diſceptatur, res certa eſſe debet.

5. Magna adhuc & intricata quæſtio eſt: *Quæ ſint illa indicia, quæ faciunt ſemiplenam probationem?* Duo teſtes faciunt plenam probationem, non tamen ſequitur, E. VNVS

TESTIS facit semiplenam probationem. Non. Nam & duo faciunt numerum, non tamen statim unitas facit seminumerum. *Unius* autem *testis non sufficit assertio, etiamsi praejudiciali refulgeat dignitate*, ait Pontifex Innocent. III. c. licet. X. de Testibus. Quod Ordinatio Criminalis Carol. V. art. 30. habet, scimus, sed nos Philosophice. i. e. theoretice non practice disputamus. Sic etiam CONFESSIO PROPRIA EXTRAJUDICIALIS. Nam & hic est testis unus, qui nunquam serio in caput suum periculum inducet; & quod privatimdixit, facile contraria confessione perimere potest & revocare Non FAMA. Nam hæc tam ficti pravique tenax, quam nuncia veri; hæc veris addere falsa gaudet, & e minimo sua per mendacia crescit. Quis enim ab istis in secreto stridentibus viperis immunis est, quæ venenatis suis censuris & susurris sæpe optimos viros subvertunt? *Fama malum? an quia plurimum mendax? quæ ne tunc quidem, cum aliquid veri affert, sine mendacii vitio est, detrahens, abjiciens, demutans de veritate?* Tertull. Apol. c. 6. Est & hoc contra Sac. literas *Exod. 23. 1. non sequeris vocem mendacii*, i. e. sinistram de aliquo famam. Levium. E. hominum, non sapientum est vanum aucupari rumorem. Non FUGA. quia etiam innocens & minime reus fugere potest, ne de facto apprehendatur, & in carcerem indigne conjiciatur. Sic nec discipulo aut servo vitio vertitur, si ad tempus se subtrahat, ut iracundiam Domini aut Magistri evitet. Alcibiades citatus ab Athieniensibus ad causam capitis dicendam noluit venire, & Aristoteles quoque noluit committere, ut Athenienses bis peccent in Philosophiam. Reliqua indicia, ut *inimicitiæ capitales*, sunt remota indicia; sic & *minæ*, cum raro homines minas, quas in calore præcipitant, exequantur: *inconstantia* & variatio sermonis vel etiam *trepidatio rei*, quæ non tam ex mala conscientia, quam ex metu impendentis torturæ oriri potest: sicut illa ex lapsu memoriæ turbatæ per imminentia pericula. Sunt etiam quidam natura timidi, quando in publi-

publico ipsis loquendum est, quod vel exemplo ipsius Ciceronis & Demosthenis summorum Oratorum probari posset. Cætera indicia transimus ceu remotiora: ut *frequentationem loci*, ubi aliquid patratum, *insolitum accessum*; quæ alio fine fieri possunt, quam ut maleficium patretur, ubi unusquisque magis bonum, quam malum præsumere debet in iis quæ in mitiorem partem interpretari possumus; *vicinum malæ famæ, conversationem cum improbis*. Nam & Noah, Loth. ipseque Salvator cum improbis vixit. *Receptationem*, quæ ex ignorantia vel consanguinitate aliquando accidere potest, *auxilium ad fugam vel asylum* quod vel miseratio vel amicitia suadet, non *impedientem*, quia aliquando cum propriæ salutis periculo conjuncta est ista obviatio maleficii. *Natione infamatum*. Nam alias omnes Cretenses delinquentes rapiendi essent ad torturam, quia Paulus *Tit. 1, 12.* dixit, Cretenses semper mendaces, malas bestias, ventres pigros, & hoc testimonium verum esse. *Non eum, apud quem res furtiva inventa est*. Nam & sic Benjamin *Gen. 44, 12.* apud quem Scyphus Josephi inventus fuit, torqueri potuisset. Sufficiant hæc, quis enim omnia omnium maleficiorum indicia comprehendet? 6. Insuper non leve dubium superest. An judici sufficiant ista indicia, quæ ex rumore tantum vulgi ad aures ipsius pervenerunt: an vere etiam ista *indicia* prius judici probanda sint? Si hoc, quot testibus? Unus testis *jure divino* rejicitur, sine exceptione: an sit ocularis vel auritus. Plures testes sufficientes raro in ejusmodi criminibus occultis adsunt. Testes singulares, pueri, minores, infames, mulieres, inimici, domestici vix fidem facient. Per tot ergo ambages Judici eundum est, usque dum ad *indicia* perveniat: deinde demum ad Quæstionem ipsam rem valde ancipitem & periculosam, i. e. per dubium ad dubium. *Innocentius III. c. cum oporteat. 19. X. de accusationibus*, inimicos aliosque inhabiles ne quidem ad inquirendum admittit. Augustin. l. qq. V. T. quæst. 45. *mulier nullam autoritatem habet: nec docere enim potest, nec testis esse, neque fidem dare, &c.*

 Quis

Quis enim in causa criminali admitteret mulierem, quæ nequidem in testamento testis est idonea. 7. Quid quod indicia ab aliquibus adferantur ridicula, ut turpe aut *malum nomen* esse indicium ad torturam; quod adeo placet *Ludovic. Cares in pract. Criminal. tract. de indiciis & tortur. indic. 29.* ut allegat exemplum Abigaelis de Marito sua Nabal. loquentis *1. Sam. 25, 25. quoniam secundum nomen suum stultus est.* Ad quamvis *conveniant rebus nomina sæpe suis*, id fit per accidens, quod & Quintil. l. 5. c. 10. ostendit, *nomen in argumentum raro cadere, nisi cum aut ex causa datum sit, aut & ipsum alicujus cogitationis attulit causam.* Nec tantum *nomen* esse indicium sunt, qui censet, sed & illum primum e complicibus torturæ subjiciendum esse, ut magis suspectum Hippolyt. de Marsil. *in pract. Criminal. §. expedita n. 25. & ad l. 1. §. 1. n. 71. ff. de Quæstion.* Francisc. Cason. *tract. de torment. c. 13. n. ult.*

Dices tandem n. 12. *Finis torturæ est ut veritas tantum exprimatur, non ut quis puniatur.* Resp. Solus finis non facit rem justam, si ipsa media quavis fere pœna capitali acerbiora sunt. Lusus est in vocabulis, aliquem non punire, & tamen doloribus aut cruciatibus fere enecare. *Crudeles illos vocabo, qui puniendi causam habent, modum non habent. Sicut in Phalari, quem ajunt, non quidem in homines innocentes, sed super humanum aut probabilem modum sævisse.* Senec. l. 2. de Clem. 4. At dolores morte ipsa & pœna capitali non minores inferre, quid aliud est, quam punire. Alii adducunt Isidorum Pelusiotam l. 1. Ep. 116. *Cum sapiens veritatis inventum habeas, multiplicem tormentorum machinam, timore ad judicium utere: quandoquidem divina lex improbis te constituit terrorem.* Resp. Isidorus Monachus de eo loquitur, quod fiebat suo tempore, non quod fieri debuisset; Ivit ergo, non qua eundum erat, sed qua ibatur. Quid si diceremus, Isidorum errasse? vixit jam Theodosii junioris tempore & practice locutus est, non theoretice. Vigebat tum temporis quæstio & tantum in diebus Quadragesimæ, ut ex Codice Theodosia-

dosiano l. 9. tit. 25. patet, suspendebatur. Prolixus titulus extat tom. 7. Oper. Basilici, qui est tit. 50. lib. 60. quemadmodum quæstio apud Græcos fuerit exercita. Quid igitur mirum, si erret communem errorem. Keckermannus l. c. disp. 32. q. 4. aliter excipit. *Si nullo plane*, inquit, *dolore veritas extorquenda esset &c. necessario sequeretur, aut sceleratos ad supplicium esse trahendos, etiamsi nulla eorum propria confessio accedat, aut ex centum flagitiosis vix unum esse puniendum.* sc. propter defectum in talibus criminibus testium. Resp. Quæ necessitas juris naturalis requirit confessionum. Apud Anglos quæritur Reus, quomodo decerni rem velit, monetque, respondendum esse, *Dei populique judicio*; id postquam responderit, nempe *Dei populique judicio decerni volo.* Schmith. l. 2. Reip. Angl. c. 26. tum *sive fateatur, sive diffiteatur, absque mora, si Duodecim virorum calculo condemnetur, diem ultimum obire necesse est.* id. l. c. 17. Confessionem quidem Jonæ & Acham legimus; at illa fuit spontanea, non per torturam extorta, in casibus divinitus manifestatis, ubi nulla prius aderant indicia. Si delinquens Reus *evidentibus probationibus convictus* tamen persistat in negatione sua; condemnari potest, omissa tortura. Peinliche Halsgerichts-Ordn. Art. 69. Si desinit evidentes probationes, in tantum puniendus, in quandum inquisitione est penetrabilis. Reliqua Deo committenda sunt. Actus enim ex se non cognoscibilis, non est judicabilis. At occulta post diligentem inquisitionem non sunt cognoscibilia. E. Pergit Keckermannus. Quomodo satisfieret severissimis mandatis divinis. *Exod. 22. Maleficos ne sinas vivere.* & *Deut. 19. Non misereberis ejus, & auferes noxium sanguinem de Israël, ut bene sit tibi.* Resp. Hæc intelligenda sunt de Maleficis, quorum scelera *diligenti inquisitione* eruta sunt, aut erui potuerunt, ne sc. illa judex negligentia sua evanescere aut inulta transire sinat. *Deut. 13, 14.* injungitur judici, *ut inquirat diligenter:* nec tamen ut per torturam. Ita & *Jobus 29, 16.* causas, quas *non norat, investigabat.* Et Daniel in historia Susannæ *v. 48. Adeone stulti estis Israe-*

litæ, ut filiam Israëlis, non disquisita causa, nec aperte cognita, condemnetis? Diligenti igitur inquisitione, sed sine tortura Deus contentus erat. Si quæ vero scelera ita in secreto patrata sint, ut omnem diligentiam judicis effugerint, illa judex non tenetur punire, & Deus voluntate contentus est. *Deut. 21, 78.*

Tandem aliud subtilius torturæ genus suadet, sc. VIGILIAS, *prout fit in Hollandia, ubi adhibito ad reum custode, qui dormire volentem semper excitet, maximorum scelerum confessiones feliciter extorquentur.* Placet hæc opinio etiam *Binsfeldio in comm. in tit. C. de Malef. & Mathem. Hippolyto de Marsil. ad l. 1. in princ. n. 55. vers. aliud est tormentum. ff. de Quæstionib.* At hæc opinio vix *Juridice* subsistit, multo minus *Philosophice.* Non *Juridice*, quia illi ad essentialia Quæstiones requirunt *vim* & *tormenta corporis.* Hinc in Jure usitatissimæ phrases, *tormenta, torquere, interrogare per tormenta &c.* & clarissimus locus. l. item apud. 15. §. quæstionem 41. ff. de injur. *Quæstionem intelligere debemus tormenta &* CORPORIS DOLOREM *ad eruendam veritatem.* & post: *cum igitur per vim & tormenta habita est quæstio: tunc quæstio intelligitur.* At vigiliæ non in se continet dolorem corporis. Non *Philosophice*, quia vigiliæ nimiæ homini mentem adimunt, turbant rationem. Tactu enim, pulsione, clamore &c. excitatur sensorium, ut sensus externi quiescere nequeant, atque ita etiam internos moveant. His autem nimium affectis spiritus animales exagitantur, accenduntur & consumuntur, unde tandem sensuum internorum, memoriæ, imo & rationis defectus sequitur. Quis autem deliri confessione in judicando nitetur? *Novi quendam* inquit Galenus l. 3. de Locis Affectis c. 5. *qui ob laborem in studiis atque vigilias memoriam pene amiserat, læsa etiam ratione.* Taceo alios morbos, qui ex nimiis vigiliis oriri possunt. Hippoc. l. 2. Aph. 3. *Somnus & Vigiliæ, si modum excesserint, malum.* & l. 7. Aph. 18. Propter Vigiliam σπασμὸς ἢ παραφροσύνη, *convulsio aut desipientia.* Galenus ibid. *Maximam vacuan-*

cuandi vim habent Vigiliæ atque propterea a ficcitate convulsionem adfert & desipientiam. Altera ratio esse potest quia jurisdictio Civilis per se non versatur circa *actus internos.* Ratio est, quia *potestas coactiva* se eo usque ad interna non extendit. *Cogitationis pœnam* inquit Imperator & Pontifex c. 14. dist. 1. de Pœnit. *nemo patitur.* Cur? quia *vis coactiva* quam Philosophus, 10. Eth. c. ult. in omnibus mandatis & legibus requirit, eo usque se non extendit; neque ad id ut *sensum communem* & πρῶτον αἰσθητήριον homo semper in actu conservet, per quem deinde Spiritus animales derivantur in sensus externos. Hæc enim sunt supra forma civile; & homo homini non subjicitur secundum animam, sed secundum corpus. *Corpora obnoxia sunt & adscripta dominis, mens sui juris est*, inquit Seneca. 3. de benef. c. 20. Potest quidem aliquando, quatenus connexi sunt externus & internus, unumque actum completum humanum constituunt, indirecte & per quandam consecutionem, actum internum præcipere, sed si iste non sit ultra naturam. Nam sic ἀδυνατήσει, inquit Philosophus. c. 1. de som. & Vigil. *fatiscet.* Insuper nullam habet hæc coacta vigilia proportionem ad torturam, sic ut dolores corporis habere videntur; est & contra naturam, *vim* interioribus animæ potentiis inferre.

Dices. At sæpe militi vigilias injungit Imperator, punitque si in excubiis dormientem inveniat. Resp. injungit, sed non supra naturæ vires, ita ut Vis facienda sit sensibus, sicuti in ejusmodi torturis. Potest enim homo per multas horas vigilare sine naturæ gravamine; præcipue metu perculsus, & ubi periculum imminet. Rariores enim tum vapores ascendunt, sensum communem occludentes. At ut per aliquos dies insomnis perduret, fieri vix potest. Omnia ἔργα κατὰ φύσιν, inquit Philosophus I. de somno & vigilia, *simul ac temporis modum excesserint, lascescant succumbantque oportet.*

Atque

Atque hæc ſunt, quæ de materia præſenti meditari voluimus; non eo fine, ut conſuetudinem inveteratam abrogaremus: neque enim tam obtuſi *geſtamus pectora Pœni:* ſcimus ſemper *Practicos* JCtos jus tractaturos, quatenus manu & conſtitutionibus tenetur, ſed quia nobis, qui Philoſophiam juris *theoretice* ſcrutamur, & quatenus *ratione tenetur*, altera ſententia videtur *tutior*. Exemplo nobis eſſe poſſunt ipſi JCti, qui ſæpe in Praxi aliud obſervant: ſi vero deinde *theoretice* rem examinent, diverſam ſectantur opinionem. Ingenia Studioſorum hoc *paradoxo* tantum exercere voluimus exemplo Ciceronis, qui itidem *paradoxa* ludens ſcripſit; nec ſemper ſerio diſputavit, imo & Catonis, qui ſæpe, *cum in* SENATU *ſententiam diceret, locos graves tractavit, abhorrentes ab hoc uſu forenſi & publico.* Cur non & nobis in Scholis liceret Studioſos paradoxo aliquo propoſito ad veritatem indagandam excitare?

COROLARIUM.

AN Magnus ille JCtus BENED. CARPZOV. in Pract. Criminal. part. 2. quæſt. 72. n. 47. ſufficienter aſſignet pœnam tantum *fuſtigationis* aut *relegationis* extraordinariam inceſtui inter Patrem & filiam commiſſo, *ſi filia, perſuaſa a Patre, ſe ſine exceptione in omnibus & quibuscunque rebus ipſi morem gerere teneri, copiam ſui fecerit?* Neg.

